

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku z pohledu učitele

Matýsková Eliška

Olomouc 2024

Mgr. et Mgr. Kateřina Valchářová, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně včetně příloh za odborného vedení Mgr. et Mgr. Kateřina Valchářové, Ph.D a veškerou použitou literaturu a další zdroje jsem řádně uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Eliška Matýsková

PODĚKOVÁNÍ:

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kateřina Valchářové, Ph.D za její věcné připomínky a rady, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce. Dále děkuji všem učitelům mateřské školy, kteří se zapojili do mého výzkumu. Velké poděkování patří také všem, kteří mě při psaní práce a studia neustále podporovali.

Anotace

Jméno a příjmení:	Eliška Matýsková
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Kateřina Valchářová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku z pohledu učitele
Název v angličtině:	Development of social skills of preschool children from teacher's point of view
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce s názvem Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku z pohledu učitele v teoretické části objasňuje vývoj dítěte předškolního věku a jak na něho působí rodina, vrstevníci, prostředí mateřské školy a média. Dále popisuje pojem sociální dovednost a jejich rozvoj, faktory a možnosti rozvoje sociálních dovedností. Poslední kapitola se zaměřuje na učitele mateřských škol a jejich kompetence. Empirická část je založena na kvantitativním výzkumu, jehož technikou sběru dat je dotazník. Cílem práce je zjistit, jaký pohled mají na rozvoj sociálních dovedností dětí učitelé mateřských škol, zda si myslí, že je důležité je rozvíjet a jaké používají metody.</p>
Klíčová slova:	socializace, děti předškolního věku, sociální dovednost, sociální učení
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis entitled Development of social skills of preschool aged children from teacher's point of view has two parts. The theoretical part explains the development of preschool aged child and how the family, friends and the media

	<p>affect him/her. It also describes the concept of social skills and their development, factors and possibilities for their progress. The last chapter focuses on preschool teachers and their competencies. The empirical part is based on the quantitative research, the chosen technique of data gathering is a questionnaire. The aim of this thesis is to find out what kind of view the preschool teachers have on the development of children's social skills, if they think it is important to develop them and which methods they use.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>socialization, preschool aged children, social skills, social learning</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 Dotazník pro učitele mateřských škol</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>65 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>český</p>

Obsah

Úvod	1
I. TEORETICKÁ ČÁST	3
1 Dítě předškolního věku	4
1.1 Předškolní věk	4
1.2 Sociální a emoční rozvoj dítěte předškolního věku	5
1.3 Dítě a vrstevníci	6
1.3.1 Socializace dítěte (je správný typ písma?, vše ostatní je v Times new roman)	7
2 Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku.....	8
2.1 Fáze dětství a sociální dovednosti v rodině	8
2.2 Rozvoj sociálních dovedností dle RVP PV	8
2.3 Vysvětlení pojmu sociální dovednost.....	9
2.4 Sociální dovednosti u dětí předškolního věku	10
2.5 Možnosti rozvoje sociálních dovedností	12
2.6 Faktory ovlivňující sociální dovednosti	14
3 Učitel mateřské školy.....	17
3.1 Profesionální kompetence	18
3.2 Učitel mateřské školy a jeho rozvoj sociálních dovedností.....	20
II. EMPIRICKÁ ČÁST	22
4 Výzkum.....	23
4.1 Metodologie – kvantitativní výzkum	23
4.2 Analýza a interpretace dat.....	24
4.3 Popis výběru respondentů.....	25
4.4 Cíle výzkumu	25
5 Výsledky výzkumného šetření	27
5.1 Výsledky dotazníku	27
5.2 Diskuse	47

Závěr	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
INTERNETOVÉ ZDROJE	53
Seznam použitých zkratk	54
Seznam tabulek	55
Seznam grafů.....	57
Příloha č. 1 Dotazník pro pedagogy mateřských škol	58

Úvod

V dnešní době, kdy celá společnost prochází neustálými změnami, se klade větší důraz na komplexní rozvoj jedince od nejútlejšího věku. Vzdělávací systémy se stále více zaměřují na celistvou osobnost dítěte, což zahrnuje jeho psychickou i fyzickou stránku, tudíž také rozvoj sociálních a emočních dovedností. Jedním z klíčových aspektů je právě sociální vývoj dítěte, kdy dítě učíme navazovat a udržovat společenské vztahy, efektivně komunikovat s okolím, respektovat ostatní ve skupině a umět řešit konflikty. Nás v práci zajímá, jak tuto problematiku vnímají učitelé mateřských škol. Je důležité zkoumat, jak učitelé vnímají a podporují sociální rozvoj dětí předškolního věku.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretickou a empirickou. Teoretická část předává čtenářům základní informace o dítěti předškolního věku a jeho rozvoji sociálních dovedností z pohledu učitele. Cílem praktické části je zjistit, jaký je pohled učitelů na rozvoj sociálních dovedností a zda je pro učitele důležité je rozvíjet.

První kapitola je věnována předškolnímu věku dítěte, jeho sociálnímu a emočnímu rozvoji a jak na dítě působí vrstevníci a sociální okolí. Předškolní věk je fáze, kdy se utváří dětská role ve společnosti a dochází k diferenciaci mezi různými typy mezilidských vztahů. Z tohoto důvodu je potřeba tomu věnovat pozornost, protože dnešní děti si osvojují veškeré základní schopnosti pro interakci ve společenském kontextu. Aby děti mohly ve společnosti správně fungovat, musí se naučit pravidlům chování, respektování ostatních ve skupině apod.

Druhá kapitola se zajímá o rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku, samotné definici a jak jsou brány sociální dovednosti v rámci Rámcového vzdělávacího programu předškolního věku. Mimo jiné jsou zmíněny faktory ovlivňující sociální dovednosti u dětí, zejména rodina, vrstevníci, sociální prostředí, mateřská škola a média. Konkretizujeme si možnosti rozvoje sociálních dovedností, jaké metody a postupy jsou nejvhodnější k využití k rozvoji sociálních dovedností.

Třetí kapitola přibližuje pojem učitel mateřské školy, jeho profesní kompetence a jak působí na děti v rámci sociálních dovedností. Učitel představuje klíčovou roli v procesu formování sociálních dovedností u dětí. Jeho role, postupy a metody mají zásadní vliv na formování sociálního chování a celé osobnosti dítěte.

Empirická část popisuje metodologii výzkumu, definuje kvantitativní výzkum – dotazník a výzkumný vzorek. Vymezuje hlavní cíl bakalářské práce a stanovuje výzkumné otázky, ze kterých vycházíme. Hlavním cílem je zjistit, jaký je pohled učitelů mateřských škol na rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku, zda je pro ně důležité je rozvíjet, jaké metody využívají a jaké faktory brání rozvoji sociálních dovedností.

Veškeré výsledky jsou představeny v tabulkách a grafech. K závěru jsme uvedli kapitulu diskuse, kdy jsme výsledky porovnávali s ostatními pracemi a výzkumy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Dítě předškolního věku

Každý jedinec se setkává v průběhu svého života s řadou vývojových fází, které začínají u narození, pokračují přes období dospívání až po smrt. Tyto fáze lze charakterizovat různými způsoby. Celý tento proces se odehrává v rámci specifického sociálního, kulturního a historického kontextu (Kolláriková, Pupala, 2001).

První kapitola se věnuje popisu předškolního věku dětí, což je klíčové období v jejich životě. Zaměřujeme se na sociální a emoční rozvoj dítěte, jak na dítě působí vrstevníci a sociální prostředí. Porovnává, jak na definici předškolního věku pohlíží různí autoři a zmiňuje se o socializaci dítěte, která je velmi důležitou částí rozvoje dítěte.

1.1 Předškolní věk

Předškolní věk je velmi důležitým vývojovým obdobím, a to ve všech směrech. Období dětství představuje fázi, kdy dochází ke klíčovým proměnám v rámci individuálního rozvoje, přičemž nejvýraznější pokrok v růstu a vývoji se odehrává zejména v předškolním věku (Kolláriková, Pupala, 2001).

Mnoho odborníků z oblasti pedagogiky a psychologie se zabývá tématem období předškolního věku, jeho vlastnostem a definicím. Vágnerová (2012, s. 177) ve své knize uvádí, že *„předškolní období trvá od 3 do 6-7 let, konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy.“* Další autor Průcha a kol. (2010) rozkládá období předškolního věku mezi 3. a 6. rok života dítěte. Toto časové rozmezí je důležité nejen pro další rozvoj kognitivních schopností a fyzických dovedností, ale zejména pro proces socializace a enkulturace. Děti se v tomto věku učí přijímat společenské normy svého okolí a zároveň se seznamují s různými kulturami, hodnotami a předsudky. Vstup do předškolních institucí napomáhá formovat vztahy s vrstevníky a utváření sociálních rolí. Podobně na předškolní věk nahlíží autorky Šmelová a Prášilová (2018), které jej vnímají od dovršení 3. roku věku do zahájení povinné školní docházky, zpravidla do 6. roku života jedince. Dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání je od 1. 9. 2020 vymezen předškolní věk už od 2 let do zhruba 6. roku dítěte (RVP PV, 2021).

Kořátková (2012) uvádí, že předškolní věk je mezi třetím a šestým rokem života dítěte. Toto rozpětí je často spojováno s možností doplnit rodinnou výchovu o vzdělávací prostředí mateřské školy, což přispívá k rozvoji dítěte. V tomto období je dítě považováno za formující osobnost. Přestože předškolní období je často omezeno na věk od tří do šesti let, ve skutečnosti zahrnuje celý věkový rozsah od narození až do jeho vstupu do školního věku.

Tato část kapitoly se zaměřuje na definici pojmu předškolní věk dítěte z pohledu různých odborníků, autorů. Skoro každý autor umísťuje tento pojem do odlišného časového rámce, ovšem někteří se shodli na časovém rozpětí. Každé dítě je unikátní bytost a jeho vývoj neprobíhá podle pevně daného vzorce. Zvláště je patrná nejednotnost ve věkových hranicích, které určují sociální zralost.

1.2 Sociální a emoční rozvoj dítěte předškolního věku

Sociální a emocionální rozvoj jsou úzce propojeny a navzájem se podporují. Procesem socializace dítě přijímá různé role, integruje se do skupiny vrstevníků a postupně se zapojuje do společnosti. Po vstupu do školy se změní styl života jedince i jeho celé rodiny. Dítě dostane novou roli, tzv. roli „školáka“. Ve škole dítě už není samo jako v rodině, řídí se podle pravidel. Dítě se musí podřídit autoritě učitele a mělo by být dostatečně schopné komunikovat s učitelem a spolužáky. Děti se za podpory učitelů postupně učí pracovat v týmu, podporovat své spolužáky, ale také se setkávají s konkurencí, bojují o pozornost. Přátelství mezi dětmi ještě není pevné a mění se v závislosti na aktuálních zájmech. Záleží také z jaké rodiny dané dítě pochází. Pokud je výchovně opomíjeno nebo sociálně nezralé a má sklony k impulzivnímu chování, může čelit významným obtížím při adaptaci na předškolní prostředí (Kolláriková, Pupala, 2001).

Pro lepší orientaci v sociálním prostředí si předškolák osvojuje určité zásady, jejichž naplnění je spjato s emocionálním vývojem dítěte. Emocionální rozvoj umožňuje dítěti naučit se ovládat své emoce, rozvíjet schopnost vcítění do druhých, což vede k pochopení a respektování cizích pocitů a k ochotě pomáhat druhým. Proto je důležité věnovat pozornost emocionálnímu rozvoji, který je součástí sociální dimenze osobnosti (Mertin, Gillernová, 2003).

Děti si obvykle najdou za kamaráda někoho, kdo je stejného pohlaví, mají stejné oblíbené hračky či dokonce shodné zájmy. V jejich úzkém kruhu mohou hrát důležitou roli také jiné děti, včetně sourozenců nebo dětí z dětského hřiště. U dítěte je důležité podporovat rozvoj čtyř základních dovedností: „*umět si zajistit vstup do skupiny, chovat se přátelsky ke svým vrstevníkům a umět je podporovat, řešit konflikty přiměřeným způsobem, projevovat cit a takt*“ (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 36 in Bruceová, 1996, s. 120).

K rozvíjení sociálních schopností neboli dovedností, je klíčová úloha rodiny, především rodičů, neboť rodinné prostředí je místem, kde se dítě učí prvním pravidlům, která jsou základem pro interakci ve společnosti. V rodině dochází k rozvíjení schopnosti komunikovat, projevovat empatii a rozumět emocím. Dítě, které se už v rodině naučí dobře komunikovat, uplatní tyto dovednosti i ve vztahu s vrstevníky. Domov představuje důležité místo, kde se děti cítí bezpečně. Adaptace na prostředí mateřské školy může být pro dítě výzvou, jelikož se musí naučit sdílet prostor s ostatními ve skupině. Rodina zastává důležitou funkci ve formování citových vazeb a prožitků (Vágnerová, 2012).

1.3 Dítě a vrstevníci

Helus (2004, s. 203) sděluje, že „*dítě v předškolním věku je doposud zcela prostoupeno svou rodinou, nicméně nabývá výrazně na významu jeho kamarádství s vrstevníky*“. Vágnerová (2012) uvádí, že interakce dětí s vrstevníky, kteří nejsou členy rodiny, se značně liší od jejich vztahů se sourozenci, s nimiž sdílí bezpečný rodinný prostor. Tyto vztahy se také rozlišují od vztahů s dospělými z několika důvodů:

- stojí na základech rovnosti, kdy oba partneři sdílejí podobné schopnosti a sociální postavení,
- vztah s vrstevníky poskytuje méně pocitu bezpečí než vztah s dospělým, protože od vrstevníků nelze očekávat stejnou úroveň ochrany a pochopení.

Tyto vztahy jsou nezbytné pro zvládnutí určitého stupně vývoje, který dětem umožní nezávislost a samostatnost. Vztahy s vrstevníky mají zásadní význam pro socializační proces u dětí předškolního věku, kdy mají vliv na jejich emocionální a kognitivní rozvoj. Díky těmto vztahům dochází k formování osobnosti a poté mívají děti mezi sebou otevřenější vztah. Dále to děti podněcuje k přijímání nových názorů a společnému sdílení. Vzájemné interakce podporují rozvoj kognitivních schopností, neboť děti se učí od těch, které už něco umí (Vágnerová, 2012).

Při výběru přátel v předškolním věku hrají důležitou roli faktory, jako vzhled, pohlaví, vlastnictví zajímavých předmětů a přátelské jednání. Nicméně je zásadní, aby se děti naučily navazovat nová přátelství a orientovat se ve společenských pravidlech. Přátelé jsou pro tento proces nezbytní. Ve společnosti kamarádů se děti cítí šťastné, mohou se od nich učit, což jim přináší radost, ale někdy to může způsobit i zklamání (Helus, 2004).

V dětském a předškolním věku je klíčové, aby dítě prožívalo společenství s ostatními dětmi i dospělými. Pro děti je velmi užitečné být součástí jakéhokoli společenství, kde se mohou učit adaptovat na různé osobnosti a přístupy, komunikovat o svých zájmech a radostech. V takovém prostředí se děti učí také nebát se a stát si za svými názory a chránit se před možným ubližováním ze strany vrstevníků (Špaňhelová, 2008).

Tudíž v prostředí vrstevníků se děti učí navazovat vztahy s rovnocennými partnery, řešit konflikty, podřizovat se lídrovi nebo se samy stát vůdci. Během diskusí s vrstevníky se dítě naučí vyjadřovat své problémy, pocity a budují si důvěru. Pomáhá to dětem k formování sebevědomí a sebepojetí.

1.3.1 Socializace dítěte

Během procesu socializace získává jedinec různé charakterové rysy, což činí socializaci obzvláště významnou v dětském věku a období dospívání, kde hraje zásadní roli pro budoucí rozvoj osobnosti. Socializací se zabývá mnoho autorů, takže existuje mnoho definic. Mareš (2013, s. 41) uvádí, že „*socializací rozumíme složitý a dlouhodobý proces, v němž se jedinec postupně včleňuje do společnosti.*“ Díky socializaci se jedinec proměňuje v bytost společenskou a kulturní. Rozvoj osobnosti probíhá skrz vzájemné působení s ostatními, což dětem umožňuje formovat svou osobnost. Socializace osobnosti je ovlivněna vnějšími faktory sociálního prostředí. Tyto faktory umožňují jedinci se integrovat do mezilidských vztahů a podporovat jeho rozvoj osobnosti (Helus, 2004).

2 Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku

V této kapitole se zabývám jedním z nejdůležitějších aspektů dětského vývoje – rozvojem sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Sociální dovednosti jsou dovednosti, které umožňují dětem navazovat a udržovat vztahy s ostatními, účinně komunikovat a správně řešit konflikty. Dále se tato kapitola zabývá různými faktory ovlivňujícími sociální dovednosti. Poskytneme přehled o fázích dětství a významu rodiny v rozvoji sociálních dovedností, specifikujeme si sociální dovednosti podle Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP PV). Prozkoumám konkrétní sociální dovednosti u dětí předškolního věku a představíme možnosti pro jejich rozvoj. Tato kapitola má za úkol poskytnout komplexní přehled o vývoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku a faktorech, které tento vývoj formují.

2.1 Fáze dětství a sociální dovednosti v rodině

U dítěte hraje důležitou roli fáze dětství, proto je důležité, aby si rodiče uvědomili, jak chtějí své děti vychovávat a k čemu je chtějí vést. V současné době jsou rodiny menší a některé rodiny jsou dysfunkční. Rodina je první skupinou, k níž má dítě vztah a identifikuje se s ní. Poté navazuje na výchovu dětí předškolní zařízení – mateřská škola. Tudíž by dítě mělo mít povědomí o tom, jak se má chovat ke druhým a mělo by mít úctu k dospělým. Jako další by mělo ovládat své chování a snažit se projevat svůj názor. Proto je důležité hned od začátku nastavit pravidla v rodině a snažit se dítě socializovat, poté na to naváže mateřská škola. Ve věku před nástupem do školy děti postupně nabývají množství sociálních zkušeností, ať už se jedná o interakce s dospělými nebo s jejich vrstevníky. Podpora emocionálního a sociálního vývoje dětí zahrnuje nejen stimulaci, ale také učení se (Gillernová, Mertin, 2003).

2.2 Rozvoj sociálních dovedností dle RVP PV

V období předškolního věku jsou, dle Rámcového vzdělávacího programu rozvíjeny klíčové kompetence, které jsou formulovány jako „*soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností a hodnot*“ (RVP PV, 2021, s. 10).

Kompetence jsou soubory, které jsou sestaveny z prakticky orientovaných výstupů, které se vzájemně doplňují a propojují, což je činí složitějšími a uplatnitelnými. Nabývání těchto klíčových schopností je považováno za trvalý proces, zahajující se v raném věku a pokračuje až do dospělosti (RVP PV, ©2021).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) nabízí zaměření sociálních dovedností v klíčové kompetenci, která nese název sociální a personální. Tyto klíčové kompetence zahrnují soubor cílů, kterých by děti měly dosáhnout na konci předškolního období, např. samostatně se rozhodovat o svých činnostech, uvědomovat si své jednání a nést za to důsledky, dokázat se ve skupině prosadit, podřídit aj. (RVP PV, ©2021).

Sociální dovednosti hrají klíčovou roli v tom, jak je dítě přijímáno a jak k němu ostatní přistupují a vyjadřují respekt. Tyto dovednosti pomáhají dětem uspokojit potřebu vztahů – děti s lepšími sociálními dovednostmi jsou populárnější, více vyhledávané, což posiluje jejich sebevědomí a zvyšuje pocit spokojenosti a schopnost kompetence. Působí preventivně proti možným budoucím problémům, jako je agresivita nebo šikana (Bednářová, Šmardová, 2022).

2.3 Vysvětlení pojmu sociální dovednost

Sociální dovednosti jsou důležitými faktory během života u každého jedince. Jedinci, kteří mají dostatečně osvojeny sociální dovednosti, mohou být úspěšní ve všech aktivitách, které vyžadují spolupracovat s druhými lidmi. Vhodně rozvinuté sociální dovednosti hrají rozhodující roli ve formování individuálních sociálních vztahů. Sociální dovednosti lze charakterizovat jako schopnosti jedince účinně řídit sociální interakce tak, aby odpovídaly osobním záměrům daného jedince. Patří mezi základní životní schopnosti. Mezi tyto dovednosti patří schopnost budovat vztahy, komunikovat jasně a přesně, respektovat zásady slušného chování, vcítění se do pocitů a situací jiných, umění jednat a vyjednávat, prosazovat své vlastní názory a řešit konflikty bez násilí a podobně (Matoušek, 2016).

Sociální dovednosti společně s dalšími schopnostmi nám umožňují lépe se poznávat, kontrolovat vlastní chování a umět komunikovat s ostatními v určitých situacích. Jedná se o klíčovou schopnost, která jedinci umožňuje se úspěšně orientovat v sociálních situacích (Gillernová, Krejčová, 2012).

Gillernová a Krejčová (2012, s. 32) píšou ve své knize, že „*sociální dovednosti lze popsat jako schopnosti získané učením, které umožňují vhodně se zapojit do sociálních interakcí a komunikace*“. Jak uvádí A. Bandura, osvojení sociálních dovedností probíhá skrze sociální učení, kdy lidské chování je výrazně ovlivněno sociálním prostředím. Rozvoj těchto dovedností je proces, který trvá po celý život (Chvál, Kropáčková, 2017).

Sociální dovednosti lze rozdělit do dvou kategorií. První kategorie se soustředí na osobní rozvoj jednotlivce, zahrnující schopnosti jako sebereflexi, sebepoznání a projevování vlastních emocí. Druhá kategorie zahrnuje schopnosti spojené s mezilidskými vztahy, mezi něž patří umění naslouchat, projevovat empatii, akceptovat ostatní a řešit konflikty. Díky sociálním dovednostem je každý schopný pomocí sociálních podnětů, které je možné zvládnout a rozvíjet se v nich (Gillernová, Krejčová, 2012).

Je nesmírně důležité začít s rozvojem sociálních dovedností už v raném věku. Protože pokud pomůžeme dětem při budování sociálních dovedností, umožníme jim rozvinout rovnováhu mezi vytvářením zdravých vztahů a samostatností. Když dětem pomůžeme správně rozvíjet sociální dovednosti, dáváme jim tím nástroj k naplnění vlastní identity. K tomu nám napomáhá také sociální učení.

2.4 Sociální dovednosti u dětí předškolního věku

Zdrojem sociálního učení je osvojování sociálních dovedností. Jedinec v kontaktu s lidmi nabývá prvních zkušeností se světem, díky tomu se lépe učí, má více odvahy a méně strachu. Všechno začíná už v raném věku dítěte, kdy první interakce mezi miminkem a jeho pečující osobou hraje zásadní roli pro vývoj sociálních dovedností. Ovlivňují nejen konkrétní chování dítěte, ale také neurologický vývoj jeho mozku. V případě, že vývoj dítěte probíhá bez zásadních narušení, dokáže se v tom raném věku projevovat prosociálně, např. nabízet pomoc někomu cizímu, projevovat empatii a aktivně se snažit o nápravu situací (Plummer, 2021).

Prosociální chování lze charakterizovat jako jednání, které je zaměřené na pomoc ostatním. Ovšem ten, který takhle pomáhá, z toho nemá žádný prospěch, s výjimkou pocitu uspokojení z vlastního dobrého chování a nečeká odměnu (Svobodová, 2022).

V procesu učení se děti seznamují s různými vztahy, situacemi a osvojují si různé komunikační strategie. Za prvé posílení, kde pozitivní zpětná vazba a odměny podporují chování, zatímco tresty je oslabují. Druhým způsobem je odezírání, při němž děti odezírají chování druhých, jako je například imitace nebo napodobení filmové postavy. Třetí forma je očekávání, ta máme pozitivní a negativní. Čtvrtá a poslední forma je nápodoba a ztotožnění, kdy se nápodoba uskutečňuje na základě identifikace (Bednářová, Šmardová, 2022).

Podle Bednářové a Šmardové (2022, s. 54) „v sociálním učení má největší význam nápodoba a následné upevnění určitého způsobu chování“. To umožňuje dětem získat sociální dovednosti, které zahrnují (Bednářová, Šmardová, 2022):

- komunikaci,
- přiměřené reagování na nové situace,
- adaptaci na nové prostředí,
- porozumění vlastním pocitům a sebeovládání,
- porozumění emocím a chování druhých lidí,
- sebepojetí, sebehodnocení.

Vzorem všeho bývá nejbližší rodina, pak učitel mateřské školy. V sociálním prostředí si pak dítě potvrzuje svou identitu neboli sociální roli.

Jakmile dítě nastoupí do mateřské školy, již není pouze dítětem svých rodičů, ale začíná přijímat nové role – žák a kamarád. Být žákem obnáší nové věci, jako se podřídít skupině a učiteli. Pro někoho je velmi obtížné se zadaptovat, v mateřské škole již nemá svoje hračky a je ve společnosti cizích lidí. Kromě toho, že dítě musí přijmout nové sociální role, začíná chápat role svých blízkých v sociálním okolí. Předškolní věk je období hry, kdy u dětí převládá pozitivní naladění a radost. Začínají se orientovat ve svých emocích, začínají chápat emoce ostatních a co je pro něho příjemné a nepříjemné (Jucovičová, Žáčková, 2014).

V předškolním období jsou nejčastěji rozvíjeny tyto sociální dovednosti (Gillernová, Krejčová, 2012):

- empatie,
- kooperace,
- komunikace,
- asertivita,
- adaptace,
- spolupráce.

Komunikace je dovednost, kterou je možné si osvojit a v průběhu vývoje ji můžeme zlepšovat, ať už jde o komunikaci verbální či neverbální. Empatie znamená schopnost vcítit se do situace jiného člověka. Kooperace je založena na spolupráci mezi dětmi při společném plnění úkolů s cílem dosáhnout úspěchu pro celou skupinu. Asertivita je otevřené projevení vlastních přání vůči ostatním. Adaptace je schopnost přizpůsobit se, umožňuje nám přizpůsobit se novým podmínkám, novému prostředí (Šmelová, Prášilová, 2018).

Období před nástupem do školy představuje základ a zdokonalení všech sociálních dovedností, které tvoří základ pro efektivní začlenění jedince do společnosti. V další části zmiňuji strategie pro další rozvoj těchto klíčových dovedností.

2.5 Možnosti rozvoje sociálních dovedností

Sociální dovednosti jsou důležité pro celkový rozvoj dětí předškolního věku. Tyto dovednosti zahrnují schopnost se socializovat, komunikovat, spolupracovat a respektovat ostatní. Vývoj těchto dovedností pomáhá dětem se lépe adaptovat na prostředí a určité situace, budovat pozitivní vztahy s vrstevníky a umět pozdravit a poděkovat.

Již od raného věku je pro dítě normální a důležitou činností hra. Dítě díky ní získává zkušenosti s lidmi a poznává samo sebe, rozvíjí celou svou osobnost – vnímání, intelekt, pohybové dovednosti, sociální dovednosti... Hra umožňuje dětem navazovat nová přátelství a vzájemně se poznávat s ostatními dětmi. Klíčovým aspektem hry je dodržování pravidel dobrého chování a vzájemný respekt. Hry, které hrajeme pro zábavu, mohou být pro děti zábavnější a vzrušující, ovšem může se stát, že některým tento typ hry nemusí vyhovovat a je to pro ně utrpení. Za takových situací mohou některé hry zhoršit sebevědomí dítěte a vyvolat v něm nepříjemné reakce. Proto musí učitel dbát na to, aby dobře zvolil hru. Musí být v danou chvíli pro to dítě a podpořit ho ve vnímání sebe samého a pomoci mu zvládnout frustraci nebo pocit, který právě prožívá. Pravidla u hry je dobré zvážit, pokud totiž budeme trvat na našich „dospělých“ pravidlech, přestane děti hra bavit. Děti nejúčinněji pochopí a přijmou pravidla, pokud dostanou příležitost si je stanovit samy, ideálně ve vzájemné dohodě s vrstevníky a následně si je vyzkouší. Tím si osvojí, že hry fungují pouze tehdy, když se všichni drží dohodnutých pravidel, zároveň se také naučí, že pravidla mohou být různorodá a přístupy k nim se mohou lišit. Také poznají, že mají možnost volby a že jejich nápady budou ostatními respektovány a vyslyšeny (Plummer, 2021).

V období předškolního věku děti projevují větší zájem o své vrstevníky a vyhledávají je pro společné hraní. Tento druh hry se nazývá sociální hra, která se vyznačuje spoluprací mezi dětmi a společným dohodnutím na tom, jak hra bude probíhat. Mezi prvním a druhým rokem jsou oblíbené hry s vodou a hračky které vydávají zvuky, pohybují se. Mezi druhým a třetím rokem jsou oblíbené hry pohybové a manipulační, kdy dítě staví např. kostky na sebe, navléká dřevěné korálky a zastrkává jednoduché tvary do otvorů (Bednářová, Šmardová, 2022).

Okolo druhého a třetího věku dítěte už není na prvním místě jenom individuální hra, ale přichází hry kooperativní, kdy dítě potřebuje k sobě kamaráda neboli partnera. Dítě od tří let začíná vyhledávat společnost a zajímá se o své okolí. Získávání tohoto druhu hry je typické pro toto období, jelikož představuje nejdůležitější formu hry v dětství (Jucovičová, Žáčková, 2014).

S kooperativní hrou souvisí kooperativní učení, které RVP PV (2021, s. 49) vymezuje takto: „*učení založené na vzájemné spolupráci dětí při řešení společných složitějších problémů a situací*“. Kooperativní učení pomáhá lépe spolupracovat a rozdělovat určité role při společném úkolu. Ovšem mnohem častěji bývá zvoleno k výuce k podpoře a rozvoji vzájemné spolupráci mezi dětmi. S kooperativním učением souvisí také kooperativní vzdělávání, které tkví na základech spolupráce mezi dětmi při dosahování určitého cíle a musí být propojeno se skupinovým vzděláváním (Šmelová, Prášilová, 2018).

Dítě předškolního věku si osvojuje základní principy sociálního chování v rámci širšího společenského kontextu, prostřednictvím sociálního učení a napodobováním chování ostatních. Rodina slouží opět jako hlavní vzor. Dále si dítě utvrzuje svou identitu a rozpoznává svou sociální pozici ve společnosti. Nápodoba se osvojuje díky sociálnímu učení, díky které si dítě osvojuje způsoby chování, které může vidět u starších osob. Zásadní je, aby děti měly přístup k pozitivním příkladům chování, které mohou napodobovat, počínaje rodiči, pedagogy. V mateřské škole je důležité, aby učitel správně pochopil, že nejvíce dětem pomůže v rozvíjení sociálních dovedností jako vzor. Proto by se měl před dětmi chovat vhodně a díky tomu si děti osvojí správně sociální dovednosti (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Jako další možnost nebo organizační forma, která přispívá k rozvíjení sociálních a vzájemných vztahů, je komunitní kruh. Díky této formě dochází k utváření a rozvoji sociálních vazeb mezi dětmi, které se učí vzájemnému respektu. Komunitní kruh spočívá ve sdílení osobních pocitů, zážitků a postojů. Je definován pevnými pravidly, které je třeba s dětmi opakovat. Zaměřuje se na vzájemné sdílení a empatii. V komunitním kruhu může učitel s dětmi strávit hodně času, než se každý jedinec dostane ke slovu, proto je potřeba nebo se doporučuje zařadit před komunitním kruhem aktivitu, která dětem umožní se fyzicky unavit (Plummer, 2021).

V navazující podkapitole zdůrazňují, jaké jsou faktory, které ovlivňují sociální dovednosti. V dnešní době jich hodně, ale nejzásadnější jsou rodina, vrstevníci, prostředí mateřské školy a média.

2.6 Faktory ovlivňující sociální dovednosti

Sociální dovednosti zahrnují schopnost komunikace, empatie, spolupráce a řešení konfliktů. Existuje několik faktorů, které tento rozvoj výrazně ovlivňují, např. rodina, pedagog neboli mateřská škola, společnost a média. Každý z těchto faktorů hraje důležitou roli v rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Pro harmonický rozvoj těchto dovedností je klíčová kombinace pozitivních vlivů z rodinného prostředí, školy a společnosti.

Emoční a sociální rozvoj dětí je ovlivněn širokým spektrem faktorů, což vede k individuálním rozdílům mezi jednotlivými dětmi. Každé dítě přichází na svět a vyrůstá v jedinečném sociálně-kulturním a ekonomickém prostředí, které je utvořeno rozdílnými hodnotami, pravidly a tradicemi. Tyto odlišnosti se projevují v rodinném prostředí, kde se na formování dítěte podílí proměnlivé faktory, jako vztahy mezi rodiči a dětmi, rodinné vztahy a styl výchovy a života. Významný vliv mohou mít i zdravotní aspekty dítěte, například genetické predispozice, zdravotní stav nebo různá omezení. Navíc se děti liší v rámci osobnostních charakteristik, jako jsou temperament, úroveň mentálního rozvoje a schopnost komunikace. Je důležité si uvědomit, že každé dítě je jiné, a proto s každým dítětem musíme jednat s citlivostí a empatií (Bednářová, Šmardová, 2022).

„Rodina je nejdůležitějším a nezastupitelným činitelem socializace dítěte, která je ovlivňována soužitím rodičů a všech jejích členů“ (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 75).

Rodina je první prostředí, kde děti začínají rozvíjet své sociální dovednosti. Rodiče a blízcí příbuzní jakou primárními vzory chování. Styl výchovy, míra podpory, vzájemná komunikace a způsob řešení konfliktů v rodině formuje sociální dovednosti dítěte. **Škola** je vedle rodiny významným činitelem, který se podílí na vývoji a rozvoji lidského jedince. „*Jejím základním úkolem je předávat poznatky i dovednosti vhodnými metodami, snažit se usměrňovat vliv výchovně-vzdělávacího působení; podílet se na socializaci jedince a rozvoji osobnosti*“ (Gillernová, Krejčová, 2012, s. 9).

V mateřské škole tráví děti více času než v rodině, proto se **pedagogové** stávají klíčovými osobami ve vývoji jejich sociálních dovedností. Přístup pedagoga, jeho schopnost vytvářet pozitivní sociální prostředí a podporovat veškeré hry mají značný vliv na sociální vývoj dětí. V prostředí mateřské školy se vyskytují různorodé typy vztahů s různými charakteristikami. Lze je kategorizovat do následujících základních skupin (Gillernová, 2012):

- vztahy mezi rodiči;
- vztah mezi učiteli, vedením mateřské školy a dalšími kolegy;
- vztahy mezi dětmi;
- vztahy mezi dětmi a rodiči;
- vztahy mezi dětmi a učiteli;
- vztahy mezi mateřskou školou a společností

Jednotlivce ovlivňuje mnoho sociálních faktorů. Zásadními faktory ovlivňující jedince jsou **lidé v jeho okolí**, se kterými pravidelně přichází do styku, od nichž čerpá inspiraci, na kterých je závislý, s nimiž spolupracuje apod. Dále významnou roli hrají **sociální skupiny**, do nichž jedinec spadá a ve kterých si vytváří specifické názory, s nimiž se ztotožňuje nebo se od nich drží dál. Navíc na jedince působí i širší sociální, hospodářské, kulturní a politické prostředí, které utváří jeho hodnoty, principy, strachy, zvyklosti a pravidla (Helus, 2004).

Mimo společnost je důležitý vztah i s vrstevníky v procesu socializace. Tyto vztahy mají vliv jak na emocionální, tak i na kognitivní rozvoj. Díky vrstevníkům dochází k rozvoji charakterových rysů a sociálních dovedností. Vrstevníci mají mezi sebou otevřenější a přirozenější vztah než ve vztahu s dospělými. Děti přijímají názory svých vrstevníků. Vzájemné působení mezi dětmi podněcuje jejich kognitivní vývoj, kdy se děti učí od ostatních, které něco umí (Vágnerová, 2012).

Dalším a posledním faktorem, který ovlivňuje sociální dovednosti dětí předškolního věku jsou **média**. V dnešní době jsou média neodmyslitelnou součástí života dětí už od nejútlejšího věku. Televize, počítačové hry a mobily nabízí jak pozitivní, tak negativní příklady sociálního chování. Média mohou ovlivnit, jak děti vnímají sociální interakce, emoce a řešení konfliktů. Vliv médií je značný, což si uvědomují nejen rodiče a pedagogové, ale i různé instituce a organizace zaměřené na volnočasové činnosti pro děti. Děti, které se hodně dívají na televizi, trpí nízkou koncentrovaností, nedostatečnou slovní zásobou a špatnou vyjadřovací schopností. Většina dětí, které tráví většinu času u televize, mají pak jiný pohled na svět, tzv. deformovaný. Také dochází k ohrožení jeho přirozeného mravního vývoje. Dítě ztrácí představu o reálném fungování mezilidských vztahů a může mít problém i s navazováním vztahů s vrstevníky. I když média mají hodně negativních dopadů na děti, tak je potřeba zmínit, že mají i pozitivní ovlivnění na rozvoj dítěte (dětiamedia).

3 Učitel mateřské školy

Tato kapitola je věnována profesi učitele mateřské školy a jeho roli ve formování sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Kapitola zmiňuje, jaké jsou povinnosti učitele, jaký má vliv na dětský vývoj a jaký je jeho přístup k dětem. Být učitelem mateřské školy odráží očekávání ze strany společnosti, rodičů a dětí. Kapitola prozkoumává dovednosti, vědomosti a postupy učitelů, které jsou nezbytné pro úspěšnou práci s dětmi v mateřské škole. Shrnuji klíčové poznatky a význam role učitele ve vývoji sociálních dovedností dětí předškolního věku. Dívám se na to z pohledu odborníků a odborné literatury, kdo tedy učí v mateřské škole.

Abychom porozuměli profesi učitele předškolního vzdělávání, je důležité si nejprve objasnit tento pojem v rámci legislativy. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších úprav, hovoří o pedagogickém pracovníkovi (§ 2): *„pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen „přímá pedagogická činnost“).“*

Učitel je důležitou osobou vzdělávacího procesu a musí být dostatečně kvalifikovaný na tuto profesi. Je spoluvůrcem vzdělávacího prostředí a atmosféry ve třídě, organizuje a koordinuje aktivity dětí, řídí proces učení a vyhodnocuje jeho výstupy. Jeho aktivity a působení jsou zaměřeny na podporu dětí a jejich všestranného rozvoje (Svobodová, Vítečková, 2017).

Pojmem učitel označujeme jedince, který systematicky a odborně vzdělává a vychovává děti. Učitel hraje klíčovou roli ve vzdělávacím procesu, neboť je jeho iniciátorem a organizátorem. Zodpovídá za plánování různých aktivit – předávání znalostí, dovedností a návyků. Přispívá k výchově dětí a podporuje je v rozvoji jejich osobnosti. Je důležité, aby učitel připravoval děti na změny ve společnosti a učil je na tyto změny efektivně reagovat (Kantorová, Grecmanová, 2008).

Jak jsem již uvedla, učitel představuje klíčovou roli v pedagogickém procesu. Pro děti je vzorem v sociálním chování a je nositelem kulturních hodnot. Ukazuje jim žádoucí sociální a morální postupy, podněcuje spolupráci mezi dětmi a pomáhá jim v utváření pozitivních sociálních vztahů. Učitel mateřské školy by měl být autentický, sám sebou a upřímný. Mimo

jiné by měl být taky vybaven i dalšími profesními kompetencemi. Tím se dále zabývám v navazující podkapitole.

3.1 Profesní kompetence

Učitel je významným spoluautorem třídní komunity, která by dětem měla udělovat pestrost a bohatost společenských podnětů. Ovšem co si představit pod pojmem profesní kompetence učitele mateřské školy? Je učitel mateřské školy vůbec dostatečně kompetentní k vykonávání této profese? V této kapitole chci ujasnit pojem profesní kompetence a také jakými kompetencemi by měl být učitel mateřské školy vybaven.

Formování a rozšiřování kompetencí představuje proces, který trvá celý život. Se změnami ve společnosti a jejich podmínkách se vyvíjí také očekávání vůči požadavkům na kompetence člověka, jako jsou například technologie nebo učení se cizích jazyků. Tyto schopnosti by měly jednotlivci umožnit integraci do společnosti, udržení si vlastní nezávislosti a účinně fungovat v běžném prostředí (Šmelová, Prášilová, 2018).

Na profesní kompetence učitele lze nahlížet z různých úhlů pohledů – odborné veřejnosti, legislativy, společnosti apod. V pedagogickém slovníku je uvedeno, že profesní kompetence „*znamená schopnost, dovednost, způsobilost úspěšně realizovat nějaké činnosti, řešit určité úkoly zejména v pracovních a životních situacích*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 129).

Jedním z autorů, který vymezil strukturu předpokladů profesních kompetencí, je Vašutová (2007, s. 35-37), která je vytvořila takto:

- předmětové,
- didaktické a psychodidaktické,
- pedagogické,
- diagnostické a intervenční,
- sociální, psychosociální a komunikativní,
- manažerské a normativní,
- profesně a osobnostně-kultivující,
- ostatní.

Díky kompetenci předmětové je učitel vybaven o teoretické a odborné vědomosti z oboru. Učitel by měl být schopen se orientovat ve výchovných oblastech, jako jsou např. hudební,

tělesné, výtvarné, estetické, dramatické, ale také v matematice a českém jazyce. Všechny tyto uvedené oblasti by měl střídat a propojovat, aby bylo vzdělávání dětí jednotné. Následující kompetence didaktická a psychodidaktická umožňuje učiteli přiřazovat a využívat výukové metody a organizační formy do výuky. Učitel je způsobilý pro vymýšlení aktivit a činností, i v zajištění vhodných pomůcek a organizace. Když se učitel vyzná v procesech, podmínkách a prostředí výchovy, a ještě je dokáže použít do praktické roviny, tak je obohacen o kompetenci pedagogickou. Učitel je schopen reagovat profesionálně a v určitých momentech improvizovat. Dokáže vnést do třídy pozitivní atmosféru, podněcovat dětskou zvědavost, být empatický a projevovat zájem o děti. Kompetence diagnostické a intervenční usnadňují práci učiteli při diagnostice a hodnocení dětí se specifickými potřebami. Učitel diagnostikuje a identifikuje dítě se specifickými poruchami a dokáže pracovat s nadanými dětmi. Aby učitel byl schopen vytvářet emočně pozitivní klima a podporovat začlenění dětí do společnosti, musí být vybaven kompetencemi sociálními, psychosociálními a komunikativními. Učitel ve vztahu k dítěti by měl uplatňovat přístup založený na partnerství a měl by být schopen vést s dítětem empatický rozhovor (Svobodová, Vítečková, 2017).

Takový rozhovor zahrnuje vyjadřování souhlasu, opakování toho, co dítě řeklo a sumarizaci klíčových informací. Učitel, jako manažer je způsobilý k organizaci práci jednotlivců a aby daná práce směřovala k naplnění určitých cílů. Smyslem je vytvoření spolupráce mezi kolegy, rodiči a dětmi. Kompetence profesně a osobnostně kultivující slouží učiteli k dodržování zásady profesní etiky. Pedagogický pracovník se realizuje jak ve školním prostředí, tak i ve veřejném životě, tudíž se snaží vystupovat jako pedagogický profesionál. Zabývá se sebereflexí a hodnocením své práce a aktivně hledá možnosti pro svůj osobní a odborný rozvoj. Orientuje se v možnostech dalšího vzdělání, do kterého se pravidelně zapojuje a je ochoten mu věnovat svůj čas (Svobodová, Vítečková, 2017).

Výše zmíněné profesní kompetence jsou vymezeny tak, aby každý učitel pochopil, jakými dovednostmi neboli dispozicemi má být vybaven pro práci v mateřské škole. Klíčové, pro rozvoj sociálních dovedností, je ovládání sociálních, psychosociálních a komunikačních kompetencí. Učitel, který je dobře vybavený těmito kompetencemi a zdokonaluje se v nich, dokáže efektivně podporovat socializaci dítěte a navazovat přímé interakce s dětmi, ale i s rodiči.

3.2 Učitel mateřské školy a jeho rozvoj sociálních dovedností

Sociální schopnosti neboli dovednosti patří mezi klíčové kompetence každého jedince, nejen dětí, ale také dospělých. Proto je důležité tyto schopnosti průběžně zdokonalovat. V kontextu mateřské školy je nezbytné zajistit, aby učitelé měli dobře rozvinuté sociální dovednosti, jelikož od toho závisí i schopnost rozvíjet tyto dovednosti u dětí.

V předchozí podkapitole jsem uvedla, jakými kompetencemi by měl být vybaven učitel mateřské školy, ale nesmíme zapomínat na to, že učitel je pro děti vzorem v osvojování si sociálních dovedností v mateřské školy.

Jak jsme si již uvedli, učitel mateřské školy hraje klíčovou roli nejen v edukaci dětí, ale také v jejich sociálním a emocionálním vývoji. Pro učitele je důležité správně rozvíjet sociální dovednosti. Proč jsou sociální dovednosti učitele mateřské školy tak důležité? Učitelé jsou často prvními po rodičích, kdo učí děti, jak se začlenit do společnosti. Formují sociální a emocionální dovednosti dětí. Schopnost učitele efektivně komunikovat, projevovat empatii, řešit konflikty a spolupracovat, má vliv na to, jak se děti naučí kooperovat s ostatními, rozvíjet přátelství a snažit se ovládat své emoce (Gillernová, Krejčová, 2012).

Aby učitelé byli dobrými učiteli, musí své sociální dovednosti také rozvíjet. Učitelé by měli vyhledávat příležitosti pro odborný růst prostřednictvím workshopů, konferencí nebo kurzů. Pravidelná reflexe vlastní práce, sebereflexe a získávání zpětné vazby od svých kolegů jsou klíčové pro oblasti, kde je potřebný další rozvoj nebo zlepšení. Učitelé se mohou zapojit do školních projektů, které vyžadují týmovou práci pro rozvoj a zdokonalení sociálních dovedností (Gillernová, Krejčová, 2012).

Nejen učitelé, ale každý z nás by měl projevovat prosociální chování či jednání. Pro učitele v mateřské škole jsou sociální schopnosti důležité nejen pro vzdělávací a výchovný proces, ale i pro samotnou interakci s dětmi. Proto, jak jsme si uvedli v předchozí kapitole, bez kompetencí by se učitelé obtížně orientovali v náročných sociálních situacích. Učitelé by měli projevovat empatii ke všem dětem bez rozdílu, rozumět jejich individuálním potřebám a být vzorem vhodného chování. Děti totiž přebírají sociální role a rády si hrají na paní učitelky, rodiče apod. Proto je důležité vhodné chování před dětmi. Během skupinových aktivit by se měl učitel zaměřit na hodnocení spolupráce, jak děti spolu dokážou spolupracovat a hlavně, aby se cítily v mateřské škole v bezpečí (Svobodová, 2022).

V této kapitole jsem objasnila, kdo to vůbec je učitel mateřské školy a jaké musí mít profesní kompetence. Díky tomu jsem také mohla poskytnout informace o tom, co všechno každá profesní kompetence obnáší a obsahuje. V poslední podkapitole jsem se zabývala tématem učitele mateřské školy a jeho rozvojem sociálních dovedností. Poukázala jsme na to, že učitel mateřské školy musí rozvíjet sociální dovednosti u dětí, ale nesmí zapomínat na svůj osobní růst a rozvoj.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Výzkum

Empirická část je věnována rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku, s ohledem na zkušenosti učitelů z celé ČR. V této kapitole jsou prezentovány hlavní cíle výzkumného šetření, popíšeme si metodologii kvantitativního výzkumu, specifikujeme skupinu, kterou výzkum zahrnuje, představíme metody výzkumu a proces shromažďování a vyhodnocování dat. V závěru této části formulujeme určitý závěr založený na zjištěných datech.

4.1 Metodologie – kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum znamená četnost nebo velikost. Pokud měříme určité skutečnosti na základě kvantity, musí tento jev být vyjádřitelný číslem. Kvantitativní výzkum má určitý postup, prvně si musíme stanovit problém, formulovat správně hypotézy, ověřit dané hypotézy, a nakonec vyvodit závěry z nashromážděných dat. Na kvantitativní výzkum je možné nahlížet z různých úhlů a perspektiv. Kvantitativně orientovaný výzkum v pedagogice vymezuje Chráska (2016, s. 11) jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy*“.

Základem každého úspěšně provedeného výzkumu je jeho pečlivá příprava. Prvně si musíme ujasnit myšlenky a přesně specifikovat předmět výzkumu. Zformulujeme výzkumnou otázku, která obvykle vyjadřuje vztah mezi konkrétními proměnnými. Následuje vytvoření výzkumného plánu, který vychází ze stanoveného cíle. Poté si ujasníme, kdo budou respondenti a stanovíme si ke každé otázce hypotézu.

Jak bylo výše zmíněno, tak východiskem pro tvorbu výzkumného šetření pro nás byl autor Chráska (2016) a podle výše zmíněné přípravy jsem postupovala i já v rámci mého výzkumného šetření. Nejprve jsem se zamýšlela, co bude ústředním předmětem mého výzkumného šetření a vzhledem k počtu odkladů školní docházky, u kterých je častým problémem sociální nepřípravenost, nezralost, jsme si jako hlavní předmět vybrala právě sociální dovednosti dětí a jejich rozvoj.

Nejčastější metodou ke sběru kvantitativních dat je dotazník. Dotazník je soubor otázek, které jsou pečlivě a předem připraveny, a zároveň musí na sebe logicky navazovat, tak aby na ně respondenti mohli následně odpovědět. V některých kontextech se termín „dotazník“ používá synonymně s termínem „anketa“ (Chráska, 2016).

Dotazník umožňuje systematický a strukturovaný přístup ke sběru informací. Proto jsem zvolila dotazník, kdy získávám důležité informace k vyhodnocení dotazníkového šetření od respondentů, v tomto případě od učitelů z mateřských škol. Učitelé mohli odpovídat na konkrétní otázky (otevřené a uzavřené), což zajišťuje objektivní sběr dat. Tyto otázky jsem pak použila k porovnání výsledků s jinými studii a výzkumy ohledně rozvoje sociálních dovedností u dětí předškolního věku.

4.2 Analýza a interpretace dat

V bakalářské práci jsem využila ke zjištění dat dotazník. Cílem tohoto šetření bylo zjistit názory a zkušenosti učitelů předškolního vzdělávání ohledně metod, které podporují rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku.

Předtím než jsem dotazník rozeslala daným respondentům, udělala jsem tzv. pilotní výzkum. Pilotní výzkum slouží k provedení výzkumu na malém vzorku respondentů a stejným způsobem jsem postupovala i v rámci našeho výzkumného šetření tak, aby byla zajištěna validita a reliabilita práce.

V analytické části byla provedena analýza veškerých informací, které jsem získala od respondentů. Díky analýze jsem mohla data interpretovat a vyvodit závěry. Po provedení kontroly údajů byla data interpretována a vyvozeny závěry.

Po shromáždění potřebných informací jsem přistoupila k jeho vyhodnocení. Výsledky mohou být prezentovány pomocí grafů (relativní četnosti) nebo tabulek (absolutní četnost). Pokud totiž prezentujeme konkrétní čísla, které odpovídají na výzkumné otázky, mohou sloužit jako důkaz k výzkumnému šetření. U analýzy je důležité provést tzv. třídění. Hodnoty prezentujeme prostřednictvím absolutních a relativních četností, např. ze 60 respondentů (absolutní četnost) je 56 % (relativní četnost) žen a 44 % (relativní četnost) mužů.

Dalším krokem je interpretace dat, kdy díky třídění jsme schopni získat výsledky výzkumu. Výsledky výzkumu jsem zpracovala pomocí tabulek a případně grafů. Tabulky srovnávají větší množství dat do přehledného formátu. Každá tabulka obsahuje číslo a název, řádky a sloupce jsou pojmenovány jednoznačně a výstižně. Využívám běžný typ tabulek, kdy interpretuji jednu proměnnou. Grafy uvádím jako doplněk k lepší přehlednosti. Grafy stejně jako tabulky musí mít své číslo a název. Grafy uvádím v orientaci s různou orientací – sloupcovou, kruhovou.

Ke každé tabulce a grafu je uveden i text, kterým interpretuji výsledky a objasňuji data z tabulky nebo grafu. Následně jsou výsledky srovnávány s uvedenými výzkumnými otázkami a v kapitole nazvané „Diskuse“ jsou výsledky porovnávány s různými studii a autory.

4.3 Popis výběru respondentů

Skupinu dotazovaných tvořili pedagogové z mateřských škol v České republice, přičemž bylo důležité, aby měli odpovídající kvalifikaci.

Vytvořený online dotazník byl rozeslán emailem podle rejstříku mateřských škol v Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském kraji. Jako další možnost byl dotazník dán na sociální síť Facebook, ve skupině Učitelky MŠ sobě. Dále jsem se snažila oslovit známé, které studují Učitelství pro mateřské školy v Ostravě a poprosili jsme je, aby to dál rozeslali svým kamarádkám.

Výzkumného šetření se zúčastnilo **75 pedagogů**, z toho 72 žen a 3 muži. Dotazník dále zjišťoval obecné informace a kvalifikaci účastníků.

4.4 Cíle výzkumu

Cílem mého výzkumného šetření bylo zhodnotit a popsat, jaký je rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku z pohledu učitele mateřské školy, zda je pro pedagogy důležité je rozvíjet. Zajímalo mě, jaké metody a postupy učitelé užívají, kdo má pozitivní a negativní přínos na sociální dovednosti u dětí a v jaké době je nejlepší rozvíjet sociální dovednosti.

Výzkumné otázky:

- Jaké organizační formy považují učitelé mateřských škol za nejlepší při rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku?
- Jaké faktory vnímají učitelé jako klíčové pro sociální interakce mezi dětmi ve třídě a jejich rozvoj?
- Jaký postoj mají učitelé mateřských k rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku?
- Jak celkově vnímají učitelé rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku?
- Jaké jsou výhody a nevýhody rozvoje sociálních dovedností u dětí předškolního věku?

Na tyto výzkumné otázky odpovídám v kapitole „Diskuse“, kde objasňuji data, které korespondují s dotazníkovým šetřením. Na základě toho porovnávám výzkum s ostatními autory a výzkumy.

5 Výsledky výzkumného šetření

Následující kapitola prezentuje výsledky, které jsem získala pomocí online dotazníku na téma Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku z pohledu učitele. Prostřednictvím online dotazníku byl učiněn výzkum mezi pedagogy mateřských škol z celé České republiky o jejich pohledu na rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Dotazník byl srozumitelný a jasně formulovaný.

5.1 Výsledky dotazníku

Dotazník obsahoval 32 otázek kombinující uzavřené a otevřené otázky. Na většinu odpovídali všichni respondenti, jen na 3 otázky odpověděli ti, kterých se to týkalo. Úvodní část se zaměřila na shromažďování základních informací, jako je pohlaví respondentů, délka jejich pracovních zkušeností a jejich specializace. Následující otázky se věnovaly sociálním schopnostem, byly zkoumány metody a přístupy. Několik otázek bylo zaměřeno na pedagogické formy a faktory ovlivňující rozvoj sociálních dovedností. Nechyběly ani otázky na výhody a nevýhody sociálních dovedností. Dále byli pedagogové dotazováni na to, jaké jsou jejich pohledy na různé faktory, které mohou sociální dovednosti formovat, jako jsou vrstevníci, rodinné zázemí, sociální kontext a vliv médií. Online dotazník vyplnilo 75 respondentů.

Níže uvádím všechny otázky a k nim odpovědi respondentů. U každé otázky je vytvořena tabulka, u některých i graf pro lepší přehlednost.

Pohlaví respondentů

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní počet	%
Žena	72	96
Muž	3	4
Celkem	75	100

Výzkumného šetření se zúčastnily učitelky a učitelé mateřských škol z Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského kraje. Celkový počet oslovených respondentů je 75 (100 %), z toho 72 žen (96 %) a 3 muži (4 %).

Věk respondentů

Tabulka č. 2 Věk respondentů

Věk	Absolutní počet	%
19 let a méně let	1	1,3
20-30 let	24	32
31-40 let	8	10,7
41-50 let	24	32
51-60 let	14	18,7
61 a více let	4	5,3
Celkem	75	100

Jednalo se o učitele mateřských škol z celé ČR. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) Nejméně respondentů bylo ve věku 19 let a méně let, a to jen 1 (1,3 %). Nejvíce bylo respondentů ve věku 20-30 let (32 %), a to 24 a dalších 24 respondentů ve věku 41-50 let (32 %). Jako další v pořadí jsou respondenti ve věku 51-60 let (18,7 %), kdy jich odpovědělo 14, další ve věku 31-40 let (10,7 %) 8 respondentů a 4 respondenti byli ve věku 61 a více let (5,3 %).

Nejvyšší dosažené vzdělání

Tabulka č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

Vzdělání	Absolutní počet	%
Středoškolské s maturitou	32	42,7
Vyšší odborné	9	12
Vysokoškolské bakalářské	16	21,3
Vysokoškolské magisterské	18	24
Celkem	75	100

Z celkového počtu respondentů 75 (100 %) nejvíce odpovědělo ve výběru středoškolského studia s maturitou 32 respondentů (42,7 %), nejméně má vyšší odborné vzdělání, jen 9 respondentů (12 %). Jako další v pořadí je vysokoškolské magisterské vzdělání, kdy toto vzdělání má 18 respondentů (24 %) a dalších 16 respondentů (21,3 %) má vysokoškolské bakalářské vzdělání.

Délka praxe

Tabulka č. 4 Délka praxe

Délka praxe	Absolutní počet	%
Méně než 1 rok	8	10,7
1-3 roky	9	12
4-6 roků	18	24
7-10 roků	6	8
Více než 10 let	34	45,3
Celkem	75	100

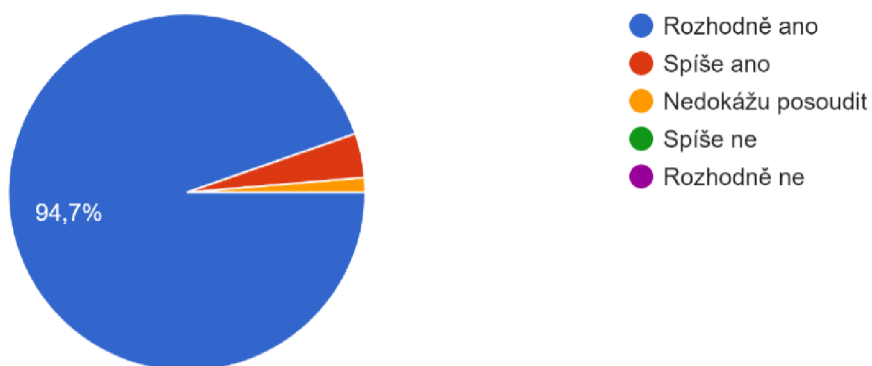
Co se týká praxe, nejvíce byla zastoupena délka více než 10 let, kdy tuto odpověď označilo 34 respondentů (45,3 %). Nejméně zastoupená odpověď byla 7-10 roků, kdy odpovědělo pouhých 6 respondentů (8 %). Další v pořadí byla odpověď méně než 1 rok, kdy tuto možnost označilo 8 lidí (10,7 %), hned na to navazuje odpověď 1-3 roky 9 respondentů (12 %). Poslední kategorie 4-6 roků, označil počet 18 respondentů (24 %).

Důležitost rozvoje sociálních dovedností z pohledu učitele

Tabulka č. 5 Důležitost rozvoje sociálních dovedností

Důležitost rozvoje sociálních dovedností	Absolutní počet	%
Rozhodně ano	71	94,7
Spíše ano	3	4
Nedokážu posoudit	1	1,3
Spíše ne	0	0
Rozhodně ne	0	0
Celkem	75	100

Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo možnost „rozhodně ano“ 71 respondentů (94,7 %), že je pro ně důležité rozvíjet sociální dovednosti u dětí předškolního věku. Možnost „spíše ano“ odpověděli 3 respondenti (4 %) a jeden (1,3%) vybral možnost „nedokážu posoudit“. Z této otázky tedy vyplývá, že pro učitelky a učitele mateřských škol je důležité rozvíjet sociální dovednosti.

Graf č. 1 Důležitost rozvoje sociálních dovedností

Jak často se učitelé věnují rozvoji sociálních dovedností

Tabulka č. 6 Frekvence aktivit na rozvoj sociálních dovedností

Frekvence aktivit na rozvoj sociálních	Absolutní počet	%
Denně	63	84
Několikrát týdně	10	13,3
Jednou týdně	0	0
Měsíčně	1	1,3
Méně často	1	1,3
Celkem	75	100

V návaznosti na předešlou otázku jsem se ptala, jak často se učitelé věnují rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo 63 respondentů (84 %), že se rozvoji sociálních dovedností věnují denně. Druhou nejčastější odpovědí bylo „několikrát týdně“, kdy odpovědělo 10 respondentů (13,3 %). Další 1 respondent (1,3 %) označil odpověď „měsíčně“ a 1 respondent vybral možnost „méně často“ (1,3 %).

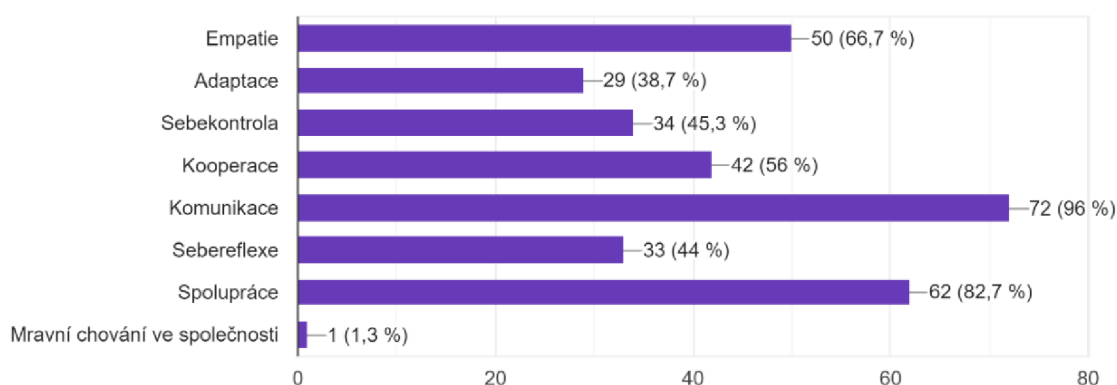
Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti

Tabulka č. 7 Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu (výběr z více možností)

Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti	Absolutní počet	%
Empatie	50	66,7
Adaptace	29	38,7
Sebekontrola	34	45,3
Kooperace	42	56
Komunikace	72	96
Sebereflexe	33	44
Spolupráce	62	82,7
Mravní chování ve	1	1,3

Na otázku č. 7 odpovídalo opět 75 respondentů. Zde respondenti měli možnost vybrat z více možností odpovědi na danou otázku. Tudiž respondent mohl vybrat, že se nejčastěji rozvíjí při vzdělávacím procesu např. spolupráce, sebekontrola, kooperace a adaptace.

U sociálních dovedností, které nejčastěji rozvíjí při vzdělávacím procesu, je na prvním místě komunikace 72 odpovědí (96 %), další spolupráce 62 odpovědí (82,7 %) a na třetím místě empatie 50 odpovědí (66,7 %). Další v pořadí byla možnost kooperace 42 odpovědí (56 %), sebekontrola 34 odpovědí (45,3 %), sebereflexe 33 odpovědí (44 %). Posledními dvěma možnostmi jsou adaptace 29 odpovědí (38,7 %) a 1 odpověď (1,3 %) u mravního chování ve společnosti. Pro lepší přehlednost uvádíme níže sloupcový graf.

Graf č. 2 Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu

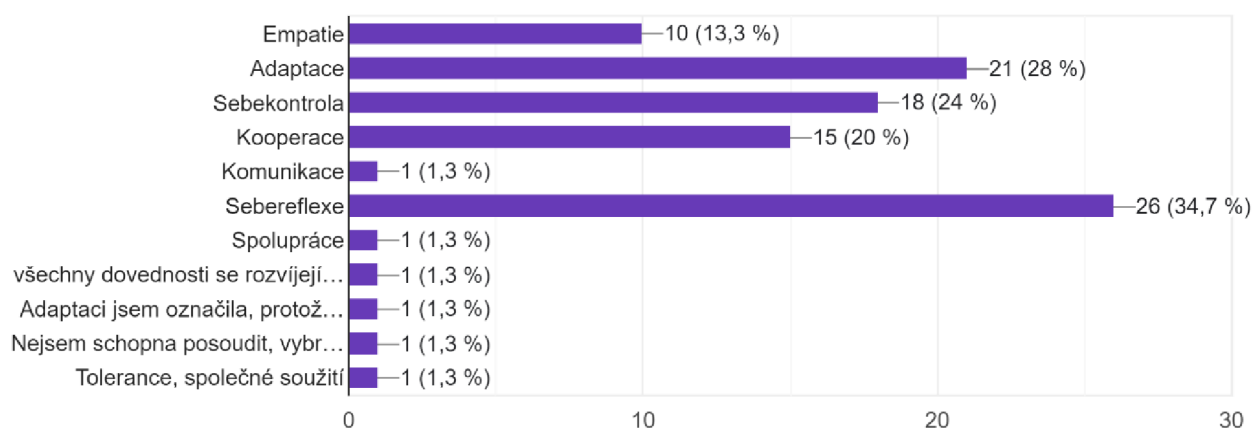
Nejméně rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu

Tabulka č. 8 Nejméně rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu (výběr z více možností)

Nejméně rozvíjené sociální dovednosti	Absolutní počet	%
Empatie	10	13,3
Adaptace	21	28
Sebekontrola	18	24
Kooperace	15	20
Komunikace	1	1,3
Sebereflexe	26	34,7
Spolupráce	1	1,3
Nejsem schopna posoudit	1	1,3
Všechny dovednosti se	1	1,3
Tolerance	1	1,3

Otázkou č. 8 bylo zjišťováno jakou sociální dovednost učitelé **nejméně** rozvíjí při vzdělávacím procesu. Zde respondenti měli možnost vybrat **z více možností** odpovědi na danou otázku. Tudíž respondent mohl vybrat, že se nejméně rozvíjí při vzdělávacím procesu např. sebereflexe, kooperace, adaptace a spolupráce.

Ze všech odpovědí byla nejvíce označována sebereflexe (34,7 %). Další v pořadí adaptace 21 odpovědí (28 %) a následující sebekontrola 18 odpovědí (24 %). Následující kooperace 15 odpovědí (20 %) a empatie 10 odpovědí (13,3 %). Posledních 5 odpovědí bylo po jednom (1,3 %) a byla nabídnuta i možnost jiné, kdy respondenti uvedli např. nejsem schopna posoudit, tolerance, všechny dovednosti se rozvíjí spontánně během dne. Pro lepší přehlednost jsem níže uvedla sloupcový graf k této otázce.

Graf č. 3 Nejméně rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu

Nejlepší organizační forma pro rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku

Tabulka č. 9 Nejlepší organizační forma pro rozvoj sociálních dovedností

Nejlepší organizační forma pro rozvoj soc. dovedností	Absolutní počet	%
Řízená činnost	3	4
Skupinová výuka	24	32
Kooperativní výuka	29	38,7
Projektová výuka	9	12
Jiné	10	13,3
Celkem	75	100

Otázka č. 9 zjišťovala, jaká je **nejlepší** organizační forma pro rozvoj sociálních dovedností. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) byla nejvíce označena kooperativní výuka 29 respondentů (38,7 %). Další v pořadí skupinová výuka, kdy tuto možnost vybralo 24 respondentů (32 %). Poté následuje možnost jiné, kdy do tohoto výběru odpovědělo 10 respondentů (13,3 %), ti uvedli např. volná hra, podle rozpoložení třídy, přirozené situace a příležitosti, spontánní hra, v průběhu celého dne, nenuceně při běžném režimu dne. Následující možnosti projektová výuka 9 respondentů (12 %) a řízenou činnost vybrali 3 respondenti (4 %).

Postoj k používání her pro rozvoj sociálních dovedností

Tabulka č. 10 Postoj k používání her

Postoj k používání her	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	37	49,3
Pozitivní	34	45,3
Neutrální	2	2,7
Negativní	0	0
Velmi negativní	0	0
Snažím se, ale dělá mi to	1	1,3
V rozvoji sociálních	1	1,3
Celkem	75	100

U otázky č. 10 jsem se ptala, jaký je postoj učitelů k používání her pro rozvoj sociálních dovedností. Většina respondentů to vnímá pozitivně, jelikož 37 respondentů (49,3 %) uvedlo, že jejich postoj je velmi pozitivní a 34 respondentů (45,3 %) pozitivní. Pouze 2 respondenti (2,7 %) k tomu mají neutrální postoj. Tudíž učitelé hru vnímají pozitivně k rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku.

Výhody rozvoje sociálních dovedností

Tabulka č. 11 Výhody rozvoje sociálních dovedností

Výhody rozvoje sociálních dovedností	Absolutní počet	%
Rozhodně ano	52	69,3
Spíše ano	14	18,7
Nedokážu posoudit	9	12
Spíše ne	0	0
Rozhodně ne	0	0
Celkem	75	100

U otázky č. 11 odpovídali respondenti na to, zda si myslí, že rozvoj sociálních dovedností přináší pro děti **výhody**. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) uvádí víc jak polovina 52 respondentů (69,3 %) možnost rozhodně ano. Další v pořadí 14 respondentů (18,7 %) uvedlo spíše ano, pouhých 9 respondentů (12 %), že nedokážou posoudit, zda to vnímají jako výhodu. Nikdo z dotazovaných neuvedl, že to vnímá jako nevýhodu.

Tabulka č. 12 Přínos sociálních dovedností

Tato otázka navazuje na předešlou otázku s tím, že kdo vybral možnost **rozhodně ano, spíše ano**, ať uvede, o jaké výhody se jedná. U otázky č. 11 odpovědělo u odpovědi rozhodně ano 52 respondentů a spíše ano 14 respondentů, tudíž dohromady 66 respondentů. Přesto k otázce č. 12 dopsalo odpověď 55 respondentů. Byla zde možnost otevřené odpovědi, tudíž se hodně odpovědí opakovalo. Vybrala jsem ty nejdůležitější. Pedagogové uvedli, že se jedná o tyto výhody, např. dochází k formování osobnosti, vytvoření základu po celý život, spolupráci v kolektivu, samostatnosti, vstupu do základní školy, dobrému vyjadřování se, komunikaci a socializaci.

Nevýhody rozvoje sociálních dovedností

Tabulka č. 13 Nevýhody rozvoje sociálních dovedností

Nevýhody rozvoje sociálních dovedností	Absolutní počet	%
Rozhodně ano	2	2,7
Spíše ano	1	1,3
Nedokážu posoudit	16	21,3
Spíše ne	29	38,7
Rozhodně ne	27	36
Celkem	75	100

V této otázce odpovídá zase 75 respondentů (100 %), zda si myslí, že rozvoj sociálních dovedností přináší spíše **nevýhody**. Z celkového počtu vybírá 29 respondentů (38,7 %) možnost spíše ne a 27 respondentů (36 %) rozhodně ne. Dalších 16 respondentů (21,3 %) označilo možnost nedokážu posoudit. Z toho vyplývá, že učitelé si nemyslí, že rozvoj sociálních dovedností přináší nevýhody.

Tabulka č. 14 Nevýhody sociálních dovedností

V předešlé otázce odpověděli 3 respondenti, že si myslí, že dochází k nevýhodám ohledně rozvoje sociálních dovedností. Odpověď **rozhodně ano** vybrali 2 respondenti a **spíše ano** 1 respondent. Pedagogové uvedli za nevýhody střet s rodinnou výchovou, téma, velký počet dětí – nedokážou se prosadit, vyjádřit své myšlenky.

Při jakých činnostech u dětí nejvíce rozvíjíte sociální dovednosti?

Tabulka č. 15 Nejvíce rozvíjené sociální dovednosti u činnosti

Nejvíce rozvíjené sociální dovednosti u činnosti	Absolutní počet	%
Při ranních činnostech	16	21,3
Při řízené činnosti	7	9,3
Při skupinové činnosti	33	44
Při odpoledních činnostech	2	2,7
Jiné	17	22,7
Celkem	75	100

U této otázky odpovídá 75 respondentů (100 %), kdy nejvíce 33 respondentů (44 %) vybírá možnost, že nejvíce se rozvíjí sociální dovednosti při skupinové činnosti. Jako další v pořadí při ranních činnostech 16 respondentů (21,3 %) a následujících 17 respondentů (22,7 %) uvádí možnost jiné, např. během celého dne (12x), stále (2x), v běžném režimu dne, střídavě, přirozeně. Při řízené činnosti uvádí 7 respondentů (9,3 %) a pouze 2 respondenti (2,7 %) vybírají možnost při odpoledních činnostech.

Který faktor podle Vašeho názoru nejvíce ovlivňuje oblast sociálních dovedností?

Tabulka č. 16 Faktor, který nejvíce ovlivňuje oblast sociálních dovedností

Faktor, který nejvíce ovlivňuje oblast sociálních dovedností	Absolutní počet	%
Věk	4	5,3
Sociální a kulturní	15	20
Rodina	36	48
Pedagog	1	1,3
Osobnost dítěte	16	21,3
Jiné	3	4,1
Celkem	75	100

Otázka č. 16 se ptá, jaký faktor podle učitelů **nejvíce** ovlivňuje oblast sociálních dovedností. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) nejvíce vybírá možnost rodina 36 respondentů (48 %), dalších 16 respondentů (21,3 %) osobnost dítěte a sociální a kulturní prostředí vybírá 15 respondentů (20 %). Faktor věk uvádí 4 respondenti (5,3 %) a 1 respondent (1,3 %) vybírá pedagoga. 3 respondenti uvádí jinou možnost (4,1 %).

Který faktor podle Vašeho názoru nejméně ovlivňuje oblast sociálních dovedností?

Tabulka č. 17 Faktor, který **nejméně** ovlivňuje oblast sociálních dovedností

Faktor, který nejméně ovlivňuje oblast soc. dov.	Absolutní počet	%
Věk	41	54,7
Sociální a kulturní	11	14,7
Rodina	2	2,7
Pedagog	10	13,3
Osobnost dítěte	8	10,7
Jiné	3	4,1
Celkem	75	100

V předešlé otázce jsem zjišťovala, jaký faktor nejvíce ovlivňuje oblast sociálních dovedností a v následující otázce respondenti odpovídali, jaký faktor **nejméně** ovlivňuje oblast sociálních dovedností. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) odpovědělo 41 respondentů (54,7 %) věk. Následujících 11 respondentů (14,7 %) vybírá možnost sociální a kulturní prostředí a 10 respondentů (13,3 %) pedagog. Možnost osobnost dítěte uvádí 8 respondentů (10,7 %) a 2 respondenti (2,7 %) rodina. Do možnosti jiné uvedli např. v podstatě vždycky, není to jen jeden faktor, je to velmi individuální.

Jak často řešíte negativní sociální interakce?

Tabulka č. 18 Negativní sociální interakce

Negativní sociální interakce	Absolutní počet	%
Velmi často	10	13,3
Často	23	30,7
Občas	32	42,7
Zřídka	10	13,3
Nikdy	0	0
Celkem	75	100

Na otázku č. 18, jak často učitelé řeší negativní sociální interakce, odpovědělo 75 respondentů (100 %), kdy 32 respondentů (42,7 %) vybralo možnost občas a 23 respondentů (30,7 %) často. Další v pořadí jsou dvě možnosti, a to velmi často 10 respondentů (13,3 %) a zřídka 10 respondentů (13,3 %).

Přístup nejčastěji používaný k řešení konfliktů ve třídě

Tabulka č. 19 Přístup nejčastěji používaný k řešení konfliktů ve třídě

Přístup nejčastěji používaný k řešení	Absolutní počet	%
Aktivní zásah	4	5,3
Povzbuzení	42	56
Hry na vyřešení konfliktu	4	5,3
Diskuse a reflexe	24	32
Jiné	1	1,3
Celkem	75	100

Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo možnost povzbuzení k samostatnému řešení 42 respondentů (56 %). Další možnost diskuse a reflexe vybralo 24 respondentů (32 %). Možnost aktivní zásah označili 4 respondenti (5,3 %) a další 4 respondenti (5,3 %) využívá hry na vyřešení konfliktu.

Metoda nejčastěji volena k podpoře pozitivního sociálního chování

Tabulka č. 20 Metoda nejčastěji používána k podpoře pozitivního sociálního chování

Metoda nejčastěji používána k podpoře pozitivního sociálního	Absolutní počet	%
Odměny a pozitivní	7	9,3
Spolupráce ve skupinách	35	46,7
Příklady dobrého chování	30	40
Jiné	3	4,1
Celkem	75	100

Na otázku č. 20 odpověděl opět celkový počet 75 respondentů (100 %), kdy 35 respondentů (46,7 %) vybralo možnost spolupráce ve skupinách a 30 respondentů (40 %) příklady dobrého chování. Možnost odměny a pozitivní posílení označilo 7 respondentů (9,3 %) a 3 respondenti (4,1 %) uvedlo jiné, např. příběhy na dané téma, hledání společného řešení, pozitivní posílení společně s příkladem dobrého chování.

Vliv rodinného prostředí na sociální interakce mezi dětmi

Tabulka č. 21 Vliv rodinného prostředí na sociální interakce mezi dětmi

Vliv rod. prostředí na soc. interakce mezi dětmi	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	24	32
Pozitivní	29	38,7
Neutrální	20	26,7
Negativní	1	1,3
Velmi negativní	1	1,3
Celkem	75	100

Touto otázkou jsem zjistila, jaký je vliv rodinného prostředí na sociální interakce mezi dětmi ve třídě. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) uvedlo pozitivní, kdy tuto možnost vybralo 29 respondentů (38,7 %) a velmi pozitivní 24 respondentů (32 %).

Možnost neutrální vybralo 20 respondentů (26,7 %). Negativní a velmi negativní vliv označili po jednom respondentovi (1,3 %). Tudíž učitelé vnímají vliv rodinného prostředí na sociální interakce pozitivně.

Vliv kolektivu na sociální interakce mezi dětmi

Tabulka č. 22 Vliv kolektivu na sociální interakce mezi dětmi ve třídě

Vliv kolektivu na soc. interakce mezi dětmi ve třídě	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	16	21,3
Pozitivní	47	62,7
Neutrální	9	12
Negativní	1	1,3
Velmi negativní	2	2,7
Celkem	75	100

V návaznosti na předešlou otázku mě zajímalo, jak vnímají učitelé vliv kolektivu dětí na sociální interakce. Opět odpovědělo 75 respondentů (100 %), kdy 47 respondentů (62,7 %) označilo odpověď pozitivní a 16 respondentů (21,3 %) velmi pozitivní. Tudíž učitelé vnímají vliv kolektivu pozitivně. Neutrální možnost vybralo 9 respondentů (12 %) a zbylí tři respondenti uvedli možnost negativní a velmi negativní.

Vliv pedagogického přístupu na sociální interakce mezi dětmi

Tabulka č. 23 Vliv pedagogického přístupu na sociální interakce mezi dětmi

Vliv pedagogického přístupu na sociální interakce mezi dětmi	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	20	26,7
Pozitivní	45	60
Neutrální	8	10,7
Negativní	1	1,3
Velmi negativní	1	1,3
Celkem	75	100

Otázka č. 23 se ptá, jaký vliv má pedagogický přístup na sociální interakce mezi dětmi. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo víc jak polovina respondentů 45 (60 %) možnost pozitivní, následujících 20 respondentů (26,7 %) označilo možnost velmi pozitivní. Neutrální vybralo 8 respondentů (10,7 %).

Vliv prostředí třídy na sociální interakce mezi dětmi

Tabulka č. 24 Vliv prostředí na sociální interakce mezi dětmi

Vliv prostředí třídy na sociální interakce mezi dětmi	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	8	10,7
Pozitivní	38	50,7
Neutrální	27	36
Negativní	2	2,7
Velmi negativní	0	0
Celkem	75	100

Jaký je vliv prostředí třídy na sociální interakce mezi dětmi odpovědělo celkem 75 respondentů (100 %). Odpověď pozitivní označilo 38 respondentů (50,7 %). Jako další odpověď označilo 27 respondentů (36 %), a to neutrální vliv. Pouhých 8 respondentů (10,7 %) označilo možnost velmi pozitivní a negativní vliv vybrali jen 2 respondenti (2,7 %).

Význam k rozvíjení sociálních dovedností u dětí předškolního věku

Tabulka č. 25 Význam k rozvíjení sociálních dovedností u dětí PV

Význam k rozvíjení soc. dovedností u dětí PV	Absolutní počet	%
Velmi významný	46	61,3
Významný	28	37,3
Střední	1	1,3
Nepatrný	0	0
Žádný význam	0	0
Celkem	75	100

Na otázku č. 25 odpovědělo celkem 75 respondentů (100 %), kdy víc jak polovina respondentů 46 (61,3 %) označilo volbu velmi významný. Dalších 28 respondentů (37,3 %) vybralo možnost významný. Nepatrný nebo žádný význam nevybral žádný respondent, z toho vyplývá, že učitelé přikládají velmi významně rozvíjet sociální dovednosti u dětí předškolního věku

Kdy považujete za vhodné začít se zaměřováním na sociální dovednosti?

Tabulka č. 26 Doba nejvhodnější k začátku zaměření sociálních dovedností

Doba nejvhodnější k začátku zaměření soc. dovedností	Absolutní počet	%
2-3 roky	38	50,7
3-4 roky	25	33,3
4-5 let	8	10,7
5-6 let	0	0
Jiné	4	5,3
Celkem	75	100

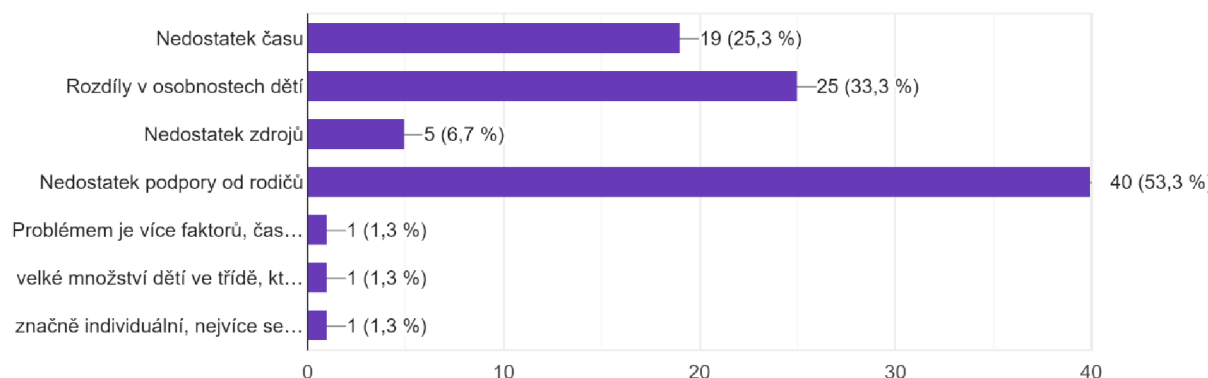
Na otázku, kdy je nejvhodnější začít se zaměřováním na sociální dovednosti u dětí, odpovědělo celkem 75 respondentů (100 %). Z celkového počtu vybralo možnost 2-3 roky 38 respondentů (50,7 %). Dalších 25 respondentů (33,3 %) označilo 3-4 roky. Variantu 4-5 let vybralo 8 respondentů (10,7 %). Možnost jiné vybrali 4 respondenti (5,3 %), kdy uvedli např. od doby, co se dítě setkává s vrstevníky, již od narození (2x) a od 1,5 roku.

Problémy při rozvoji sociálních dovedností

Tabulka č. 27 Problémy při rozvoji sociálních dovedností (výběr z více možností)

Problémy při rozvoji sociálních dovedností	Absolutní počet	%
Nedostatek času	19	25,3
Rozdíly v osobnostech dětí	25	33,3
Nedostatek zdrojů	5	6,7
Nedostatek podpory od	40	53,3
Jiné	3	4,1

U otázky č. 27 mohli respondenti vybrat více možností, nejen jednu odpověď. Respondenti vnímají problémy při rozvoji sociálních dovedností jako nedostatek podpory od rodičů, kdy tuto odpověď vybrali celkem 40x (53,3 %). Další možnost rozdílů v osobnostech dětí označili 25x (33,3 %). Další problém nedostatek času označili 19x a nedostatek zdrojů 5x. Pro lepší přehlednost přidávám graf, viz níže.

Graf č. 4 Problémy při rozvoji sociálních dovedností

Zdroje pro inspiraci a nové metody

Tabulka č. 28 Zdroje pro inspiraci a nové metody

Zdroje pro inspiraci a nové metody	Absolutní počet	%
Odborná literatura	8	10,7
Semináře, školení	27	36
Online zdroje	18	24
Diskuse s kolegy	17	22,7
Jiné	5	6,6
Celkem	75	100

Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo možnost semináře, školení 27 respondentů (36 %) jako jejich zdroj pro inspiraci a nové metody. Další možnost v pořadí byla online zdroje 18 respondentů (24 %) a diskuse s kolegy 17 respondentů (22,7 %). Odbornou literaturu využívá 8 respondentů (10,7 %) a 5 respondentů (6,6 %) uvedlo možnost jiné, např. všechny možnosti (5x).

Zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností

Tabulka č. 29 Zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností

Zapojování rodičů do rozvoje soc. dovedností	Absolutní počet	%
Ano	60	80
Ne	15	20
Celkem	75	100

Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybrala víc jak polovina respondentů odpověď ano (80 %), že zapojují rodiče do rozvoje sociálních dovedností. Odpověď ne zvolilo 15 respondentů (20 %).

Způsoby zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností

Tabulka č. 30 Způsoby zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností

Způsoby zapojování rodičů do rozvoje soc. dovedností	Absolutní počet	%
Pravidelné schůzky	19	32,2
Domácí aktivity	6	10,2
Informační materiály	6	10,2
Spolupráce na projektech	22	37,3
Jiné	7	10,1
Celkem	60	100

Kdo u předešlé otázky vybral možnost ano, zde u otázky č. 30 uvedl, jak zapojují rodiče do rozvoje sociálních dovedností. Z 60 odpovědí byla nejčastější možnost spolupráce na projektech (37,3 %), další v pořadí pravidelné schůzky (32,2 %). Dalších 6 respondentů vybralo možnost domácí aktivity a dalších 6 respondentů informační materiály. Možnost jiné vybralo 7 respondentů, napsali např. průběžné rozhovory (3x), akce s rodiči, slovní diskuse (3x), společný postup.

Spolupráce rodičů na rozvoji sociálních dovedností

Tabulka č. 31 Spolupráce rodičů na rozvoji sociálních dovedností

Spolupráce rodičů na rozvoji soc. dovedností	Absolutní počet	%
Rozhodně ano	4	5,3
Spíše ano	63	84
Rozhodně ne	1	1,3
Spíše ne	7	9,3
Celkem	75	100

Zda jsou ochotni spolupracovat rodiče na rozvoji sociálních dovedností odpovědělo 75 respondentů (100 %), kdy 63 respondentů (84 %) vybralo možnost spíše ano. Další možnost v pořadí je spíše ne, kdy tuto možnost vybralo 7 respondentů (9,3 %). Odpověď rozhodně ano označili 4 respondenti (5,3 %) a 1 respondent (1,3 %) rozhodně ne.

Vliv technologií na sociální dovednosti u dětí předškolního věku

Tabulka č. 32 Vliv technologií na sociální dovednosti u dětí

Vliv technologií na sociální dovednosti u dětí	Absolutní počet	%
Velmi pozitivní	4	5,3
Pozitivní	6	8
Neutrální	22	29,3
Negativní	37	49,3
Velmi negativní	6	8
Celkem	75	100

Technologie jsou v dnešní době diskutovaným tématem, proto byla tato otázka zvolena do tohoto dotazníku. Z celkového počtu 75 respondentů (100 %) vybralo vliv negativní 37 respondentů (49,3 %) a vliv neutrální 22 respondentů (29,3 %). Po šesti respondentech (8 %) vybralo možnost velmi negativní a pozitivní. Zbylí 4 respondenti (5,3 %) označili velmi pozitivní.

5.2 Diskuse

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jaký je pohled učitelů mateřských škol na rozvoj sociálních dovedností. Výzkum byl realizovaný formou dotazníku a byly stanoveny také výzkumné otázky, na které se v této podkapitole podíváme a vyhodnotíme si je.

- **Jaké organizační formy považují učitelé mateřských škol za nejlepší při rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku?**

Většina učitelů uvedla, že považuje za nejlepší organizační formu při rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku, kooperativní výuku. Potvrzuje to 29 respondentů (38,7 %). Kooperativní výuku je považována za důležitou z toho důvodu, že děti musí spolu navzájem komunikovat, naučit se spolupracovat a pracovat ve skupině se všemi dětmi ze třídy. Ovšem hned za kooperativní výukou byla v pořadí skupinová výuka (32 %). Díky těmto formám při vzdělávacím procesu se **nejčastěji** rozvíjí sociální dovednosti, jako je komunikace, spolupráce, empatie a kooperace.

Ve své práci Kadlčková (2022) prováděla podobný výzkum a měla ve svém výzkumu také otázku na organizační formy. Její výzkum prokázal zjištění, že 33,9 % by bylo pro kooperativní výuku a 28,4 % pro skupinovou výuku. Tudíž se to shoduje s mými výsledky a odpovídá to na mou stanovenou výzkumnou otázku.

- **Jaké faktory vnímají učitelé jako klíčové pro sociální interakce mezi dětmi ve třídě a jejich rozvoj?**

V dotazníku jsem zjišťovala, jaký je vliv rodinného prostředí, pedagogického přístupu, kolektivu, prostředí třídy a médií na sociální interakce mezi dětmi ve třídě. Vliv rodinného prostředí je převážně pozitivní, potvrdilo to 29 respondentů (38,7 %). Pedagogický přístup má také pozitivní vliv na děti, označilo to 45 respondentů (60 %). Další v pořadí kolektiv je pozitivní (62,7 %) a prostředí třídy má také pozitivní vliv (50,7 %). Poslední média jsou v dnešní době velmi diskutovaným tématem. Toto jsou klíčové faktory pro sociální interakce mezi dětmi. Všechny jsou vnímané jako pozitivní. Zeptali jsme se učitelů na dotaz, který faktor **nejvíce** ovlivňuje sociální dovednosti. Celkem 36 respondentů (48 %) uvedlo, že **rodina**. Faktor, který **nejméně** ovlivňuje sociální dovednosti je **věk** podle 41 respondentů (54,7 %). Tudíž rodina je nejdůležitější pro děti v rozvoji sociálních dovedností.

Významný činitel neboli faktor, který je pro dítě vzorem a zajímá se o rozvoj sociálních dovedností u dítěte je právě rodič (rodina). Pro dítě je velmi důležité rodinné prostředí. Uvádí to ve svých studiích Marinho-Casanova a Leinera (2017).

- **Jaký postoj mají učitelé mateřských k rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku?**

Z výzkumu vychází, že učitelé mají velmi pozitivní postoj k rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Díky rozvoji sociálních dovedností dochází k socializaci, spolupráci, komunikaci a k navazování vztahů ve skupině. Dítě si tvoří vztahy s ostatními ve třídě a nachází nové kamarády. Dítěti jsou velkou oporou rodiče, pedagog a pozitivní prostředí. Učiteli mateřské školy pomáhá orientovat se v sociální a emoční stránce dítěte RVP PV.

Sociální dovednosti ovlivňují, jak je dítě přijímáno do společnosti. Děti s dobře naučenými sociálními dovednostmi snáze navazují vztahy, mohou být také oblíbenější. Toto pak přispívá k sebevědomí dítěte. Rozvoj sociálních dovedností je velmi významný (Aganjová, 2019).

- **Jak celkově vnímají učitelé rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku?**

Rozvoj sociálních dovedností není jednoduchý proces, vstupuje do něj mnoho faktorů, které uvádím níže. Ovšem učitelé mateřských škol vnímají rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku velmi významně. Tvrzení potvrdilo celkem 46 respondentů (61,3 %). Učitelé považují za nejvhodnější dobu k počátku rozvoji sociálních dovedností kolem 2-3 roku, uvedlo to celkem 38 respondentů (50,7 %). Další v pořadí byla odpověď 3-4 roky (33,3 %).

I když je učitelé považováno za důležité rozvoj sociálních dovedností, přináší to i nějaké problémy, které nastávají právě při tom rozvoji. Může se jednat o problém, např. nedostatek podpory od rodičů (53,3 %), rozdíly v osobnostech dětí (33,3 %) a nedostatek času (25,3 %).

Rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního je velmi důležitý a toto si myslí i Mertin a Gillernová (2003), protože díky rozvoji sociálních dovedností se formují všechny stránky osobnosti dítěte.

- **Jaké jsou výhody a nevýhody rozvoje sociálních dovedností u dětí předškolního věku?**

Výsledky výzkumu ukázaly, že učitelé mateřských škol považují rozvoj sociálních dovedností spíše jako výhodný než nevýhodný. Na odpověď, zda považují jako výhodu rozvíjet sociální dovednosti u dětí předškolního věku, odpovědělo z celkového počtu 75 respondentů „rozhodně ano“ 52 respondentů (69,3 %), hned další v pořadí odpověď „spíše ano“ (18,7 %). Respondenti uváděli jako výhody, např., že dochází k formování osobnosti, vytvoření základu po celý život, spolupráci v kolektivu, samostatnosti, vstupu do základní školy, dobrému vyjadřování se, komunikaci a socializaci.

Pouze 2 respondenti uvedli, že rozvoj sociálních dovedností považují jako nevýhodu. Respondenti uvedli, že za nevýhody považují střet s rodinnou výchovou, trému a velký počet dětí. Ovšem z toho vyplývá, že učitelé si nemyslí, že rozvoj sociálních dovedností přináší nevýhody, ale naopak **výhody**.

Podobné výsledky zjistila Kadlčková (2022), ze všech 109 respondentů pozorovaly u rozvoje sociálních dovedností dětí v mateřské škole přínosy (výhody) než nevýhody. Uvádí největší přínosy a to např. spolupráce mezi dětmi ve skupinách, socializace dítěte, zásady správného chování, chovají se k sobě přátelsky a empaticky.

Závěr

Sociální dovednosti předškolních dětí jsou jednou z důležitých oblastí, na kterou se zaměřuje vzdělávání v mateřských školách. Sociální dovednosti musí být dostatečně rozvinuté, pokud nastane opak, dojde ke komplikacím s komunikací, se vztahy s vrstevníky apod.

Bakalářská práce měla za cíl prozkoumat a zjistit, jaký mají učitelé pohled na rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku, jaké metody používají a jestli to přináší nějaké výhody a nevýhody.

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou stěžejních kapitol, a to na teoretickou a praktickou část. Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol. V teoretické části jsem popsala základní informace o dítěti předškolního věku a jeho sociální a emoční stránce, faktory ovlivňující rozvoj sociálních dovedností. Popsala jsem, jak vnímají různí autoři sociální dovednosti a co obsahují sociální dovednosti. Poslední kapitola se zaměřila na profesi učitele v mateřské škole a jeho profesní kompetence.

Cílem praktické části bylo zjistit, jaký mají pohled učitelé mateřských škol na rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku. K výzkumnému šetření byla využita kvantitativní metoda dotazník. V praktické části jsem popsala metodologii výzkumu. Sběr dat byl realizován pomocí Google forms, kdy jsme dotazník rozeslali online formou. Po analýze a interpretaci dat jsem vyhodnotila veškerá data pomocí tabulek a grafů. Pomocí toho jsem si mohla zodpovědět zásadní položené výzkumné otázky. V podkapitole diskuse jsem porovнала náš výzkum s ostatními výzkumy.

Bakalářská práce obohatila teoretické i praktické znalosti ohledně rozvoje sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Můžu říci, že analýza a interpretace dat z dotazníkového šetření nám přinesla hlubší porozumění tomu, jak učitelé předškolního vzdělávání přistupují k rozvoji sociálních dovedností a jaké metody považují za nejefektivnější. Tato data by měla být užitečná pro další vývoj strategií zaměřených na podporu sociálního rozvoje dětí v předškolním věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. AGANJOVÁ, Lejla. Rozvoj sociálně emocionálních dovedností předškolních dětí. 2019.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Computer Press, 2022. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-1829-0.
3. GARDOŠOVÁ, Juliana a Jaroslava BUDÍKOVÁ. *Rozumím sobě, poznávám ostatní: nácvik emočních a sociálních dovedností dětí v předškolním a mladším školním věku*. Ilustroval Jindřich KOBR. Praha: Raabe, [2017]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-296-7.
4. GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.
5. GILLERNOVÁ, Ilona a Václav MERTIN. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
6. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
7. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.
8. KADLČKOVÁ, Gabriela. *"Rozvoj sociálních dovedností dětí předškolního věku z pohledu učitele."* (2021).
9. KANTOROVÁ, Jana a Helena GRECMANOVÁ. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008. Vzdělávání. ISBN 978-80-7409-024-0.
10. KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Přeložil Magdalena VALÁŠKOVÁ. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-121-2.
11. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
12. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
13. LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.

14. Marinho-Casanova, Maria Luiza, and Marie Leiner. *"Environmental influence on the development of social skills in children."* *Extensio: Revista Eletrônica De Extensão* 14.26 (2017): 2-11.
15. MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
16. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.
17. PLUMMER, Deborah. *Hry pro rozvíjení sociálních dovedností u dětí 5-12 let*. Přeložil Barbora MATUROVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1792-3.
18. PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.
19. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
20. SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholoď*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3.
21. SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. 2. vydání. Praha: Raabe, [2022]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-468.
22. SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.
23. ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.
24. ŠPAŇHELOVÁ, I. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada Publishing a.s, 2008. ISBN 978-80-247-1907-8.
25. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
26. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-325-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. (2021). Praha: MŠMT.
Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>.
2. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších úprav.
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
3. Děti a média. Dostupné z: <https://www.deti-a-media.cz/col/5/kdo-a-jak-kontroluje-obsah-vysilani.htm>

Seznam použitých zkratk

č – číslo

MŠ – mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

apod – a podobně

tzv. – takzvaně

např. - například

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů	28
Tabulka č. 2 Věk respondentů.....	28
Tabulka č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání	29
Tabulka č. 4 Délka praxe	29
Tabulka č. 5 Důležitost rozvoje sociálních dovedností	30
Tabulka č. 6 Frekvence aktivit na rozvoj sociálních dovedností	31
Tabulka č. 7 Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu (výběr z více možností).....	31
Tabulka č. 8 Nejméně rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu (výběr z více možností).....	32
Tabulka č. 9 Nejlepší organizační forma pro rozvoj sociálních dovedností.....	33
Tabulka č. 10 Postoj k používání her	34
Tabulka č. 11 Výhody rozvoje sociálních dovedností.....	35
Tabulka č. 12 Přínos sociálních dovedností.....	35
Tabulka č. 13 Nevýhody rozvoje sociálních dovedností	36
Tabulka č. 14 Nevýhody sociálních dovedností	36
Tabulka č. 15 Nejvíce rozvíjené sociální dovednosti u činností	37
Tabulka č. 16 Faktor, který nejvíce ovlivňuje oblast sociálních dovedností	37
Tabulka č. 17 Faktor, který nejméně ovlivňuje oblast sociálních dovedností	38
Tabulka č. 18 Negativní sociální interakce.....	39
Tabulka č. 19 Přístup nejčastěji používaný k řešení konfliktů ve třídě.....	39
Tabulka č. 20 Metoda nejčastěji používána k podpoře pozitivního sociálního chování	40
Tabulka č. 21 Vliv rodinného prostředí na sociální interakce mezi dětmi	40
Tabulka č. 22 Vliv kolektivu na sociální interakce mezi dětmi ve třídě	41
Tabulka č. 23 Vliv pedagogického přístupu na sociální interakce mezi dětmi	41
Tabulka č. 24 Vliv prostředí na sociální interakce mezi dětmi.....	42
Tabulka č. 25 Význam k rozvíjení sociálních dovedností u dětí PV	42
Tabulka č. 26 Doba nejvhodnější k začátku zaměření sociálních dovedností	43
Tabulka č. 27 Problémy při rozvoji sociálních dovedností (výběr z více možností).....	43
Tabulka č. 28 Zdroje pro inspiraci a nové metody.....	44
Tabulka č. 29 Zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností	45
Tabulka č. 30 Způsoby zapojování rodičů do rozvoje sociálních dovedností	45

Tabulka č. 31 Spolupráce rodičů na rozvoji sociálních dovedností	46
Tabulka č. 32 Vliv technologií na sociální dovednosti u dětí.....	46

Seznam grafů

Graf č. 1 Důležitost rozvoje sociálních dovedností.....	30
Graf č. 2 Nejčastěji rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu	32
Graf č. 3 Nejméně rozvíjené sociální dovednosti při vzdělávacím procesu	33
Graf č. 4 Problémy při rozvoji sociálních dovedností	44

Příloha č. 1 Dotazník pro pedagogy mateřských škol

Vážené paní učitelky, vážení páni učitelé,

jsem studentkou třetího ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy a speciální pedagogika na univerzitě Palackého v Olomouci. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění mého dotazníku, který se snaží zjistit pohled učitelů mateřských škol na rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku. Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku.

Vyplnění dotazníku je dobrovolné, dotazník je zcela anonymní a jeho vyplněním souhlasíte, že Vaše výsledky budou použity pro potřeby výzkumu k mé bakalářské práci.

Celkově dotazník obsahuje 32 otázek a zabere cca 20 minut. Máte na výběr z možností A, B, C, D. Prosím, vyberte jednu odpověď, která nejlépe vystihuje vaše stanovisko, pokud není k dispozici více možností. Dále pokud Vám nesedí odpověď z vybraných možností, můžete dopsat svou vlastní odpověď.

Předem Vám děkuji za Váš čas, který věnujete vyplněním dotazníku.

Eliška Matýsková

studentka 3.ročníku – učitelství pro MŠ a speciální pedagogika

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Věk:

- a) 19 let a méně let
- b) 20–30 let
- c) 31–40 let
- d) 41–50 let
- e) 51–60 let
- f) 61 a více let

3. Vaše **nejvyšší** dosažené vzdělání:
- a) středoškolské s maturitou
 - b) vyšší odborné
 - c) vysokoškolské bakalářské
 - d) vysokoškolské magisterské
 - e) jiné
4. Jak dlouho již pracujete jako učitel(ka) mateřské školy?
- a) Méně než 1 rok
 - b) 1-3 roky
 - c) 4-6 roků
 - d) 7-10 roků
 - e) Více než 10 let
5. Je z Vašeho pohledu učitele rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku důležitý?
- a) rozhodně ano
 - b) spíše ano
 - c) nedokážu posoudit
 - d) spíše ne
 - e) rozhodně ne
6. Jak často se ve vaší mateřské škole věnujete rozvoji sociálních dovedností u dětí předškolního věku?
- a) Denně
 - b) Několikrát týdně
 - c) Jednou týdně
 - d) Měsíčně
 - e) Méně často
7. Označte sociální dovednosti, které rozvíjíte **NEJČASTĚJI** při vzdělávacím procesu?
(Lze vybrat i více možností.)
- a) Empatie
 - b) Adaptace

- c) Sebekontrola
- d) Kooperace
- e) Komunikace
- f) Sebereflexe
- g) Spolupráce
- h) Jiné, doplňte.....

8. Označte sociální dovednosti, které rozvíjíte **NEJMÉNĚ** při vzdělávacím procesu?

(Lze vybrat i více možností.)

- a) Empatie
- b) Adaptace
- c) Sebekontrola
- d) Kooperace
- e) Komunikace
- f) Sebereflexe
- g) Spolupráce
- h) Jiné, doplňte.....

9. Jaká je podle Vás **nejlepší** organizační forma pro rozvoj sociálních dovedností u dětí předškolního věku?

- a) Řízená činnost
- b) Skupinová výuka
- c) Kooperativní výuka
- d) Projektová výuka
- e) Jiné, doplňte.....

10. Jaký je Váš postoj k používání her pro rozvoj sociálních dovedností?

- a) Velmi pozitivní
- b) Pozitivní
- c) Neutrální
- d) Negativní
- e) Velmi negativní
- f) Snažím se, ale dělá mi to problém
- g) V rozvoji sociálních dovedností jsem mistr, jde mi to

11. Myslíte si, že rozvoj sociálních dovedností v mateřské škole přináší pro děti spíše VÝHODY?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ne
- e) Rozhodně ne

12. Pokud jste v předešlé otázce odpověděli „**Rozhodně ano, spíše ano**“, uveďte, o jaké přínosy se jedná:

.....

13. Myslíte si, že rozvoj sociálních dovedností v mateřské škole pro děti přináší nějaké NEVÝHODY?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ne
- e) Rozhodně ne

14. Pokud jste v předešlé otázce odpověděli „**Rozhodně ano, spíše ano**“, uveďte, o jaké nevýhody se jedná:

.....

15. Při jakých činnostech u dětí **nejvíce** rozvíjíte sociální dovednosti?

- a) Při ranních činnostech
- b) Při řízené činnosti
- c) Při skupinové činnosti
- d) Při odpoledních činnostech
- e) Jiné, doplňte.....

16. Který faktor podle Vašeho názoru **NEJVÍCE** ovlivňuje oblast sociálních dovedností?

- a) Věk
- b) Sociální a kulturní prostředí

- c) Rodina
- d) Pedagog
- e) Osobnost dítěte
- f) Jiné, doplňte.....

17. Který faktor podle Vašeho názoru **NEJMÉNĚ** ovlivňuje oblast sociálních dovedností?

- a) Věk
- b) Sociální a kulturní prostředí
- c) Rodina
- d) Pedagog
- e) Osobnost dítěte
- f) Jiné, doplňte.....

18. Jak často řešíte negativní sociální interakce?

- a) Velmi často
- b) Často
- c) Občas
- d) Zřídka
- e) Nikdy

19. Jaký přístup **NEJČASTĚJI** používáte při řešení konfliktů ve třídě?

- a) Aktivní zásah
- b) Povzbuzení k samostatnému řešení
- c) Hry na vyřešení konfliktu
- d) Diskuse a reflexe
- e) Jiný, doplňte.....

20. Jakou metodu **NEJČASTĚJI** volíte k podpoře pozitivního sociálního chování?

- a) Odměny a pozitivní posílení
- b) Spolupráce ve skupinách
- c) Příklady dobrého chování
- d) Jiné, doplňte.....

21. Jaký vliv má podle vás rodinné prostředí na sociální interakce mezi dětmi ve třídě?
- a) Velmi pozitivní
 - b) Pozitivní
 - c) Neutrální
 - d) Negativní
 - e) Velmi negativní
22. Jaký vliv má podle vás kolektiv dětí (skupinová dynamika) na sociální interakce mezi dětmi ve třídě?
- a) Velmi pozitivní
 - b) Pozitivní
 - c) Neutrální
 - d) Negativní
 - e) Velmi negativní
23. Jaký vliv má podle vás pedagogický přístup na sociální interakce mezi dětmi ve třídě?
- a) Velmi pozitivní
 - b) Pozitivní
 - c) Neutrální
 - d) Negativní
 - e) Velmi negativní
24. Jaký vliv má podle vás prostředí třídy (uspořádání, hračky, materiály) na sociální interakce mezi dětmi ve třídě?
- a) Velmi pozitivní
 - b) Pozitivní
 - c) Neutrální
 - d) Negativní
 - e) Velmi negativní
25. Jaký význam přikládáte k rozvíjení sociálních dovedností u dětí předškolního věku?
- a) Velmi významný
 - b) Významný
 - c) Střední

- d) Nepatrný
- e) Žádný význam

26. Kdy považujete za vhodné začít se zaměřováním na sociální dovednosti?

- a) 2-3 roky
- b) 3-4 roky
- c) 4-5 let
- d) 5-6 let
- e) Jiný, doplňte.....

27. Jaké jsou podle vás problémy při rozvoji sociálních dovedností?

- a) Nedostatek času
- b) Rozdíly v osobnostech dětí
- c) Nedostatek zdrojů
- d) Nedostatek podpory od rodičů
- e) Jiné, doplňte.....

28. Jaké zdroje používáte pro inspiraci a nové metody?

- a) Odborná literatura
- b) Semináře, školení
- c) Online zdroje
- d) Diskuse s kolegy
- e) Jiné, doplňte.....

29. Zapojujete rodiče do rozvoje sociálních dovedností?

- a) Ano
- b) Ne

30. Pokud jste odpověděli v předešlé otázce ANO, tak jak zapojujete rodiče do rozvoje sociálních dovedností?

- a) Pravidelné schůzky
- b) Domácí aktivity
- c) Informační materiály
- d) Spolupráce na projektech

e) Jiné, doplňte.....

31. Jsou rodiče ochotni s Vámi spolupracovat na rozvoji sociálních dovedností – jsou otevření spolupráci, zapojují se do školních aktivit, workshopů?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Rozhodně ne
- d) Spíše ne

32. Jaký vliv má podle Vás technologie na sociální dovednosti u dětí?

- a) Velmi pozitivní
- b) Pozitivní
- c) Neutrální
- d) Negativní
- e) Velmi negativní